

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ І МУЗЕЙНО-ТУРИСТИЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ, МУЗЕЄЗНАВСТВА ТА ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВА

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА НА ТЕМУ:

**МУЗЕЙНА ВИСТАВКА «МИСТЕЦТВО ЗА ГРАТАМИ: ДИСИДЕНТИ
ЯК ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ»**

Роботу виконала студентка 4 курсу

Першого освітнього рівня (бакалавр)

денної форми навчання

Факультету соціальних комунікацій

Спеціальності 027 "Історія, музеєзнавство, пам'яткознавство"

Байрак Діани Романівни

Науковий керівник:

Шандра Ірина Олександрівна професор, доктор історичних наук

Харків 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ I. НАУКОВА КОНЦЕПЦІЯ МУЗЕЙНОЇ ЕКСПОЗИЦІЇ «МИСТЕЦТВО ЗА ГРАТАМИ: ДИСИДЕНТИ ЯК ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ»	
1.1. Ідейний задум, тематична спрямованість та методологічна основа майбутньої експозиції.....	13
1.2. Коротка тематична структура музейної експозиції.....	14
1.3. Наскрізнi проблеми експозиції, основні засоби побудови та їх характеристика.....	14
1.4. Архітектурно — художній образ нової експозиції.....	15
РОЗДІЛ II. ТЕОРІЯ СИСТЕМИ МУЗЕЙНИХ КОМУНІКАЦІЙ	
2.1. Теоретичні передумови розвитку соціальних комунікацій.....	18
2.2. Маркетинговий проект: вплив на аудиторію та музейні продукти.....	25
2.3. Збутова частина.....	29
РОЗДІЛ III. ПРОГРАМА ВЕДЕННЯ МУЗЕЙНОЇ ВИСТАВКИ	
3.1. Перелік екскурсійних тем.....	31
3.2. Перелік лекційних тем.....	33
3.3. Перелік музейних об'єднань.....	35
3.4. Перелік нетрадиційних форм музейною комунікації.....	36
3.5. Перелік музейної продукції.....	39
3.6. Методична екскурсія	40
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	54
ДОДАТКИ	57

Харківська державна академія культури

Факультет: Соціальних комунікацій і музейно-туристичної діяльності

Кафедра: Історії, музеєзнавства та пам'яткознавства

Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр

Напрямок підготовки: 02 «Культура і мистецтво» спеціальності 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство»

(шифр і назва)

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Завідувач кафедри
доктор культурології
Щербань А.Л.

“ _ ” _____ 2023

З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Тема роботи: **«Музейна виставка «Мистецтво за ґратами: дисиденти як феномен української культури»**

1.

"Museum exhibition «Art behind bars: dissidents as a phenomenon of Ukrainian culture"

Керівник роботи –

затверджене засіданням кафедри, протокол № _____

2. Строк подання студентом роботи - червень 2023 р.

3. Зміст дипломної роботи (перелік питань, які потрібно розробити):

ВСТУП

РОЗДІЛ I. НАУКОВА КОНЦЕПЦІЯ МУЗЕЙНОЇ ЕКСПОЗИЦІЇ «Мистецтво за ґратами: дисиденти як феномен української культури»
1.1. Ідейний задум, тематична спрямованість та методологічна основа майбутньої експозиції.

1.2. Коротка тематична структура музейної експозиції

1.3. Наскрізнi проблеми експозиції, основні засоби побудови та їх характеристика

1.4. Архітектурно — художній образ нової експозиції

РОЗДІЛ II. ТЕОРІЯ СИСТЕМИ МУЗЕЙНИХ КОМУНІКАЦІЙ

2.1. Теоретичні передумови розвитку соціальних комунікацій

2.2. Маркетинговий проект: вплив на аудиторію та музейні продукти

2.3. Збутова частина

РОЗДІЛ III. ПРОГРАМА ВЕДЕННЯ МУЗЕЙНОЇ ВИСТАВКИ

3.1. Перелік екскурсійних тем

3.2. Перелік лекційних тем

3.3. Перелік музейних об'єднань

3.4. Перелік нетрадиційних форм музейною комунікації

3.5. Перелік музейної продукції

3.6. Методична екскурсія

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

ДОДАТКИ

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/ п	Назва етапів дипломної Роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір та затвердження теми дипломної роботи		
2	Виявлення та вивчення літератури з теми дипломної роботи		
3	Написання тексту I розділу дипломної роботи		
4	Написання тексту II розділу дипломної роботи		
5	Написання тексту III розділу дипломної роботи		
5	Збір емпіричного матеріалу з теми дослідження, його опрацювання, опис		
6	Написання висновків, оформлення роботи, її передзахист на кафедрі		
7	Підготовка презентації та захист дипломної роботи		

Студент

Керівник роботи

«Музейна виставка «Мистецтво за ґратами: дисиденти як феномен української культури»

Спеціальність: Музеєзнавство, пам'яткознавство

Заклад освіти: Харківська державна академія культури

Харків, 2023 рік.

В дипломній роботі розглянута музейна виставка «Мистецтво за ґратами: дисиденти як феномен української культури» та створено музейний проект. Робота виконана на базі музейних предметів державних та приватних колекцій.

Дипломна робота містить такі розділи:

- Наукова концепція музейної експозиції «Мистецтво за ґратами: дисиденти як феномен української культури» (ідейний задум, тематична спрямованість та методологічна основа майбутньої експозиції; коротка тематична структура музейної експозиції);
- Наскрізні проблеми експозиції, основні засоби побудови та їх характеристика; архітектурно — художній образ нової експозиції;
- Теорія системи музейних комунікацій (теоретичні передумови розвитку соціальних комунікацій; маркетинговий проект: вплив на аудиторію та музейні продукти; збутова частина);
- Програма ведення музейної виставки (перелік екскурсійних тем; перелік лекційних тем; перелік музейних об'єднань);
- Перелік нетрадиційних форм музейною комунікації; перелік музейної продукції; методична екскурсія).
- В процесі роботи створена програма ведення музейної виставки та створений тематико-експозиційний план музейної виставки. Зроблено висновки щодо експозиційного проекту музейної виставки «Мистецтво за ґратами: дисиденти як феномен української культури»

Ключові слова: Дисиденти, культура, мистецтво, музейна виставка.

"Museum exhibition "History of Peresichne village and its inhabitants""

Specialty: Museum studies, monument studies

Educational institution: Kharkiv State Academy of Culture

Kharkiv, 2023.

The thesis examines the museum exhibition «Art behind bars: dissidents as a phenomenon of Ukrainian culture" and creates a museum project. The work is based on museum objects from public and private collections.

The thesis contains the following sections:

- Scientific concept of the museum exposition «Art behind bars: dissidents as a phenomenon of Ukrainian culture" (ideological concept, thematic focus and methodological basis of the future exposition; brief thematic structure of the museum exposition;

- Cross-cutting problems of the exposition, the main means of construction and their characteristics; architectural and artistic image of the new exposition;

- Theory of the museum communications system (theoretical prerequisites for the development of social communications; marketing project: impact on the audience and museum products; sales part);

- Museum exhibition program (list of excursion topics; list of lecture topics; list of museum associations;

- A list of non-traditional forms of museum communication; a list of museum products; a methodological tour).

In the course of the work, a program for the museum exhibition was created and a thematic and exposition plan for the museum exhibition was created. The conclusions about the exposition project of the museum exhibition «Art behind bars: dissidents as a phenomenon of Ukrainian culture" are drawn.

Keywords: Dissidents, culture, art, museum exhibition.

ВСТУП

Актуальність дослідження даної теми полягає у тому, аби за допомогою візуальних експозиційних засобів звернути увагу суспільства до збройного опору тоталітарній системі, розкрити історію українського дисидентського руху, яка скравою історією бореться за встановлення незалежності української держави, окреслити національно-демократичну громадянську сутність українського дисидентства. Виставка продемонструє розвиток вітчизняного мистецтва в умовах жорсткого контролю та буде корисна для поглиблення знань в українській культурі. З музейно-комунікативної точки зору актуальність теми, обумовлена введенням її до системи музейних комунікацій за допомогою традиційних: екскурсій, лекцій, семінарів та нетрадиційних форм системи музейних комунікацій: історичної реконструкції.

Мета: Введення експозиції «Мистецтво за ґратами: дисиденти як феномен української культури» в систему соціальних та музейних комунікацій.

Досягнення мети передбачає необхідність постановки і виконання наступних **завдань:**

- сформулювати ідею музейного проекту виставки «Мистецтво за ґратами: дисиденти як феномен української культури»
- визначити наскрізну проблематику;
- ввести виставку «Мистецтво за ґратами: дисиденти як феномен української культури» у систему музейної комунікації;
- розробити архітектурно-художнє рішення музейного проекту виставки «Мистецтво за ґратами: дисиденти як феномен української культури»
- розробити методичну екскурсію «Мистецтво за ґратами: дисиденти як феномен української культури»

Об'єктом є дослідження теорії системи музейної комунікації її реалізація та використання у сучасному музейному просторі.

Предмет: введення експозиції «Мистецтво за ґратами: дисиденти як феномен української культури» в систему музейних комунікацій.

Хронологічні рамки: від післявоєнного періоду (1945 р.) до отримання незалежності Україною у 1991 року. Особливу увагу приділено періоду «відлиги» (1950-1970 роки).

Територіальні рамки: сучасна територія України з культурними центрами у Києві, Львові та Харкові

Ступінь наукової роздробленості. Історіографія. Література використана при написанні курсової роботи розділятиметься на дві групи: музейну та історичну.

Основу у вивченні теми системи музейної комунікації, як такої, поклав у своїй статті «Точка зору: музей у системі і наслідки музейної освіти» у 60-х роках ХХ століття канадський дослідник, директор музею в місті Калгарі - Д. Камерон. Він зробив загальноживаним у відношенні до музею термін комунікації. У роботі зроблено спробу розглядати музей, як систему, що реалізує процес спілкування між відвідувачами і експонатами. Автор формує ряд пропозицій по організації діяльності для взаємодії із глядачем, який знаходиться в центрі комунікаційної схеми музею. Однак він не торкнувся розгляду багатьох форм музейної діяльності, які забезпечують рівень взаємодії відвідувача та експозиції. Праця Камерона спричинила вихід цілого ряду досліджень, що поставили під сумнів погляд на музей, виключно як на придатак системи освіти.

В публікації Р. Стронга «Музей і комунікація», підкреслюється важливість створення у музеях інтимної обстановки.[32] Це передбачає відмову від так званої потокової системи огляду експозицій, яка є характерною для великих традиційних музеїв. Стронг пропонує не заціклюватися на залученні якомога більшої кількості відвідувачів, цим

самим зробити огляд музейної експозиції відвідувачами більш дієвим. Це твердження суперечлива, адже музеям з великою кількістю відвідувачів, не можливо досягнути подібної камерності.

Особливу увагу слід приділити Бажану О. Г., Данилюку Ю.З. “Опозиція в Україні: Друга половина 50-х–80ті рр. ХХст.” 2000 рік [18]. У праці зустрічаємо об'єктивний виклад подій та фактів, чітке окреслення географії руху дисидентів. Важливим історіографічним джерелом також є збірник матеріалів конференції Свобода Івана Світличного. До 90-річчя з дня народження 2019 року, в якому ми зустрічаємо інформацію щодо діяльності літераторів, впливу на мистецтво політичних процесів в країні.[16]. На прикладі Івана Світличного відроджено долю інтелігенції, зокрема, репресії проти них.

Аналіз документів та державних постанов зустрічаємо в збірнику “Власть и диссиденты» [2]. Та критичне ставлення дисидентів до політичного ладу. Особливу увагу слід приділити роботі Касьянова Г. “Незгодні: Українська інтелігенція в Русі опору 1960-1980-х рр.” 1993 року. У ній чітко охарактеризовано цілі дисидентського руху та описано методи боротьби проти влади.

Не відтвореними в науковій літературі залишились важливі моменти впливу на українську культуру та мистецтво руху дисидентів.

Програма залучення виставки „Мистецтво за ґратами: дисиденти як феномен української культури» до системи музейних комунікацій була орієнтована на традиційні форми музейної комунікації – екскурсію, та не традиційні – костюмовані вечори.

Аналіз джерельної бази

При написанні курсової роботи, як її історичної частини, так і експозиційного проекту, були використані доступні джерела, які можна поділити на кілька груп: писемні джерела і речові джерела.

Важливим писемним джерелом є закон України «про музеї та музейну справу» 1995, № 25, ст. 191. В ньому викладена основна офіційна термінологія та поняття щодо музейної справи [13]

Основним джерелом дослідження слугують опубліковані документи.

Листування та мемуари об'єднані емоційним забарвленням та відтворюють ставлення сучасників. Важливим джерелом є памфлет Івана Багряного “Чому я не хотів повертатися до СРСР” 1946 року, у якому зустрічаємо особисті думки та переживання автора, його погляди на національну гідність та чесність, важливість людського життя.[1] Мемуари та особиста переписка дозволяють краще описати настрої сучасників та прослідити їх ставлення до радянського уряду.

Найбільш важливою серед виокремлених груп джерел для нашої теми є художня література. Особливу увагу варто приділити роману Івана Багряного “Тигролови” 1946 року [21], віршу Івана Світличного “Тюрма “[22] та “Архіпелагу ГУЛАГ” Солженіцина О. У художній літературі ми маємо змогу прослідити процес впливу політичних процесів на розвиток культури та мистецтва, зміну стилю та тематики діяльності.

Також варто виділити роботу Сосновського М. “Рух опору в Україні”. Альманах УНС.1975 року [31]. Періодичний друк та брошури “Самвидаву” є важливим джерелом для вивчення теми. Зважаючи на характер руху дисидентів та методи боротьби, саме вони найточніше описують становище культури в країні.

Найчисельнішою джереловою групою є картини. Вони у повній мірі розкривають процес становлення незалежного українського мистецтва на усіх етапах.

І взагалі джерельна база теми предметів дисидентства не дуже велика. Але більшість побутових речей були стандартні для звичайного населення тієї доби, тому виділення з великого обсягу предметів ХХ століття є доволі складним.

Особистий внесок автора даного експозиційного проекту полягає у творчій інтерпретації дослідженої наукової проблеми за допомогою музейних предметів і їх інтеграції в експозиційний простір, з урахуванням усієї його специфіки.

Робота з музейними предметами відіграла важливу роль у створенні цілісного експозиційного образу, який передає обрану проблематику на емоційному та художньо-образному рівні. Автор знайшов творчий підхід до використання музейних предметів, враховуючи їхню символіку, історичну цінність та естетичні можливості. Це дозволяє ефективно спілкуватися з відвідувачами через мову мистецтва та візуальну експресію.

Такий підхід до створення експозиції дозволяє залучити увагу та зацікавленість відвідувачів, а також створити емоційний зв'язок між ними та представленою проблематикою. Цей образний підхід допомагає переказати складні наукові концепції та ідеї у доступній та привабливій формі.

Структура дипломної роботи: дипломна робота складається з анотацій, вступу, основної частини (трьох розділів), списку використаних джерел та літератури, додатків. Містить у собі історичну довідку, соціологічне дослідження, топографію виставки, афішу виставки. Дипломна робота написана на 60 сторінках основного тексту.

РОЗДІЛ I. НАУКОВА КОНЦЕПЦІЯ МУЗЕЙНОЇ ЕКСПОЗИЦІЇ «МИСТЕЦТВО ЗА ГРАТАМИ: ДИСИДЕНТИ ЯК ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ»

1.1 Ідейний задум, тематична спрямованість та методологічна основа майбутньої експозиції

Ідейний задум експозиційного проекту «Мистецтво за ґратами: дисиденти як феномен української культури»-полягає у розкритті музейно-експозиційними засобами етапів історії дисидентського руху, за допомогою музейних засобів розкрити та передати специфіку його впливу на культуру, літературу музику та образотворче мистецтво. Дана музейна виставка знайшла своє втілення у такій жанровій формі, як експозиційний нарис – тобто панування образу, а не сюжету, ілюзія присутності у конкретному часі, місці.

Згідно існуючої класифікації дана музейна експозиція є:

За профілем: історична

За типом: панорамна

За метою, завдання, призначенням: основна.

За тривалістю роботи : тимчасова.

За способом демонстрації: стаціонарна

У експозиційному проекті застосовано ансамблевий метод побудови музейної експозиції. На основі достовірних наукових даних збігається або відтворюється ансамбль музейних предметів, у якому кожен предмет демонструється начебто у середовищі свого побутування);

За принципом побудови: хронологічна.

*Жанровою формою даної експозиції*є “експозиційний нарис” (жанрова форма виставки, метою якої є розкриття загального стану історичного процесу (явища, події, особистості), відтворення атмосфери конкретного-історичного часу

(акцентуючи увагу на його статиці, а не розвитку, тобто панує образ, а не сюжет й забезпечується ілюзія присутності у конкретному часі, місці).

1.2 Коротка тематична структура музейної експозиції

Розділ I. ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ОПОРУ ПОЛІТИЧНОМУ РЕЖИМУ В УКРАЇНІ. ВИТОКИ ДИСИДЕНТСЬКОГО РУХУ

Тема 1. Політична та економічна ситуація в країні у повоєнні роки

Тема 2. . Стан культури та науки.

Розділ II. СПЕЦИФІКА ТА ОСОБЛИВОСТІ ДИСИДЕНТСЬКОГО РУХУ

Тема 1. Географія руху дисидентів, Основні течії, класифікація, форми руху та методи боротьби.

Тема 2. . Провідні літератори та їх внесок у поширення й розвиток руху культурного опору.

Тема 3. Шістдесятництво як окрема течія супротиву інтелігенції.

Розділ III. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДИСИДЕНТСЬКОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Тема 1. Гельсінська група та зв'язки за кордоном

Тема 2. Влада та інакомислення. Кримінально-виконавча система

Тема 3. Періодичний друк як засіб дискредитації політики партії

Тема 4. Зміни в культурі

1.3 Наскрізні проблеми експозиції, основні засоби побудови та їх характеристика

Під час побудови цілісного експозиційного вирішення обраної теми лягають “наскрізні проблеми” які допомагають розкрити історію дисидентського руху та його вплив на культуру: формування дисидентства, його географія та основні течії, публіцистика як зброя, кримінально-виконавча система держави, зміни в культурі та мистецтві під впливом даних процесів, доля митців та музеєфікація.

В цілому майбутній експозиційний проект має високий ступінь забезпеченості експонатами. Домінантними предметами є унікати:

1. Трубка Сталіна.
2. Креслення інженерів та конструкторів.
3. Гельсинська декларація.
4. Картина «Козак Мамай», Алла Горська 1963 р.
5. Картина. «Висока нагорода» Т.М. Голембієвська. 1962 р.

І раритети:

1. Друкарська машинка «Olympia»
2. Радіола «Дайна» 1958 р.
3. Речовий газета "Більшовик"
4. Речовий експонат. Комета МГ-201М — катушковий магнітофон 1960-х років.
5. Фото. Прем'єра фільму «Тіні забутих предків».

Окрім раритетів та унікатів в музейній експозиції будуть використані макети, манекени та відтворення:

Причиною їх експонування пов'язано з тим, щоб досягти тематичної повноти дійсності показу та експозиційного образу.

1.4 Архітектурно — художній образ нової експозиції

Експозиція «Мистецтво за ґратами: дисиденти як феномен української культури» буде розташована на одному поверсі будинку «Слово». Для

кращої візуалізації топографія виставки представлена у **Додатках**. Будівля в якій розташовується дана експозиція являє собою архітектурну споруду оснащену необхідними для демонстрації музейних експонатів обладнанням, зокрема присутня охоронна та протипожежна сигналізація, що забезпечують збереження експонатів і уникнення їх пошкодження та пограбувань.

Музейне обладнання призначене для даної експозиції представляють собою банери, закриті вітрини, стенди, стереосистема.

Рішення щодо кольорів використане для створення повноти образу усєї експозиції. Стіни зали мають світло-сірий, стеля — білий, підлога — червоний кольори. Музейне обладнання виконано в гамі. Вітрини кожного розділу виконані в своєму кольорі:

Розділ I. Передумови виникнення опору політичному режиму в Україні. Витоки дисидентського руху-червоний.

Розділ II. Специфіка та особливості дисидентського руху-чорний

Розділ III. Шістдесятництво як окрема течія супротиву інтелігенції-білий.

Розділ IV. Влада та інакомислення. Кримінально-виконавча система-червоний

Розділ V. Наслідки та зміни в суспільстві під впливом дисидентського руху в Українській РСР-червоно-чорний

Таким чином, колірна гама сприяє створенню напруженої атмосфери, що підкреслює трагічність подій, сприйняттю експозиції та естетичному задоволення від неї.

Перша зала з передісторією руху та його географією обладнана вітринами. Головною особливістю є велика карта України на підлозі із зазначеними центрами десидентів та їх представниками. Світло в кімнаті приглушене, але кожна вітрина має червону підсвітку, як і бюст Сталіна, що символізує тиранію та жорстокість диктатури.

Зала, де представлені картини дисидентів добре освітлена, має світло-сірі стіни. Поруч з картинами є стисла біографія автора та головні досягнення.

Червоним кольором виділені дата та причина смерті. В залі посередині також стоїть п'єдестал зі стилізованою під радянське радіо колонкою, звідки грають популярні на той час українські пісні. На меті створити атмосферу тогочасного квартирника.

У залі експозиції використовується штучне освітлення. Але в приміщенні присутнє природнє освітлення, але без попадання прямих променів сонця. Світлове оснащення забезпечує сприйняття експонатів і не засвічує окремі предмети, щоб вони не забирали більше уваги.

Технічне оснащення передбачає наявність відео та аудіо апаратуру, наявний аудіо супровід, специфічний до його тематики.

Зал експозиції прямокутної форми розділений за змістом на 5 блоки. Кожний розділ розкриває свою тему.

Екскурсовод буде одягнений у класичний костюм.

РОЗДІЛ II. ТЕОРІЯ СИСТЕМИ МУЗЕЙНИХ КОМУНІКАЦІЙ

2.1 Теоретичні передумови розвитку соціальних комунікацій

Комунікація - це процес обміну інформацією (фактами, ідеями, поглядами, емоціями тощо) між двома або більше особами, спілкування за допомогою вербальних і невербальних засобів із метою передавання та о інформації.

Музейна Комунікація - це освітньо-виховна функція музею і особливості її реалізації на різних етапах історичного розвитку музейної справи:

- на прамузейній стадії;
- на стадії появи та існування класичної музейної моделі;
- від часу появи альтернативної музейної моделі.

Музейна педагогіка, як вона відрізняється від СМК - музейна педагогіка та музейна комунікація як два підходи до реалізації культурно-освітньої функції музею. Зміщення акцентів в освітній діяльності музеїв: з поширення знань в бік формування поглядів, оцінок, креативного розвитку особистості. [33].

Теорія комунікацій- праці К. Шеннона і М. Маклюена з інформатики і теорії соціальної комунікації як основа для постановки і вирішення проблеми музейної комунікації. Поняття «музейна комунікація». Внесок Д. Камерона і К. Хадсона у розробку теорії музейної комунікації. Розвиток теорії музейної комунікації в роботах Ю. Ромедера, Г. Осборна, Е. А. Хупер-Грінхілл. Концепція З. Странського. Комунікаційний підхід в музеєзнавстві в працях М. Б. Гнедовського.

Структурна побудова системи музейної комунікації: еволюція наукових уявлень. Типи музейного спілкування. Основні структурні моделі музейної комунікації. Формування нових комунікаційних підходів в музеєзнавстві. Проблематика та сучасні тенденції розвитку теорії музейної комунікації.[23].

Таким чином, сучасний загальнонауковий комунікаційний підхід має в основному два джерела. Перший - розроблений К. Шенноном- математична теорія зв'язку, а друге джерело-концепція канадського філософа М. Маклюєна, який запропонував розглядати розвиток людства як засоби комунікації, що включають широке коло різноманітних. Поєднаннядумок Шеннона і Маклюєна призвело до формування комунікаційного підходу і його поширенню в різних областях знання.[33].

Отже, музейна комунікація являється відносно новим напрямом музейної діяльності, котрий залучає музей в суспільні комунікаційні процеси, дозволяючи зайняти визначене місце, змінити елітарний рівень музею. В порівнянні з музейною педагогікою, СМК має більш гнучкі методи, які дають змогу робити відвідування виставок та експозицій музею яскравими та пам'ятними. Музей трансформується у активного учасника культурного життя суспільства.

Експозиція в музеї-це основа і база, на якій здійснюється робота каналу системи музейних комунікацій. На виставках дуже часто демонструються експонати з інших музеїв і приватних колекцій, а також предмети, які не можуть довго перебувати за межами фондосховища - твори живопису, письмові джерела і унікальні речі.[25].

Слід зазначити, що частіше за все спілкування з предметом відбувається в експозиції, але практика сучасного музею дозволяє відзначити інтенсивний пошук форм, що дозволяють працювати з окремими предметами, що не організовані в експозиційному комплексі. Основний центр переноситься на властивості музейних предметів, а не на їх функції; відвідувач осягає сам предмет, тоді як в експозиційному просторі предмет стає одиницею тієї структурної моделі, яка створюється в процесі наукового і художнього проектування.

Додатковими каналами СМК є всі види музейної продукції. До них можна віднести всю друковану, мультимедійну, аудіовізуальну, сувенірну,

інформаційну музейну продукцію, яка повинна органічно доповнювати експозицію або виставку музею.

Існують традиційні і нетрадиційні форми музейної комунікації.

Традиційні форми – це методи музейної педагогіки, які виникли разом з освітньо-виховною функцією музею. До них відносяться екскурсії, музейні об'єднання, а саме клуби, гуртки, студії, різні наукові заходи і тематичні вечори. До традиційних форм комунікативної діяльності музею також відносяться лекції. Їх тематика пов'язана з профілем музею або з використанням музейних матеріалів. На відміну від екскурсії, де пріоритетним є візуальне сприйняття, в лекції на перший план виходить раціональне сприйняття.[34].

До нетрадиційних (нових) формам СМК відносяться різноманітні форми спілкування музею з публікою, які реалізують її розважальну функцію. Це свята, фестивалі, конкурси, презентації, історичні реконструкції, рольові ігри, акції тощо. Що стосується музейних конкурсів, олімпіад, вікторин, то вони організовуються таким чином, щоб залучити учасників до знайомства з музейними колекціями та музейною роботою, стимулювати їх прагнення та жагу знань і вміння самостійно мислити та досліджувати. Завдання учасникам даються найрізноманітніші, їх виконання вимагає знання як фактичного матеріалу, так і експозиційного. Журі оцінює на змаганнях не тільки правильність відповідей, а й їх вміння відстоювати власну точку зору і вести дискусію.

Щоб зацікавити і розважити публіку в музеї можуть застосовувати таку форму музейної комунікації як свято. Музейне свято є комплексною формою культурно-освітньої діяльності, в якій об'єднані елементи екскурсії, театралізованої вистави, конкурси. Воно може проводитися музейними фахівцями на основі розробленого сценарію і за участю творчих колективів. Свята бувають фольклорними, літературними, календарними, військово-історичними; вони розрізняються як за своїми сюжетами, так і за методами організації. Щоб назвати

таке дійство музейним святом потрібна присутність музейних предметів, активну участь відвідувачів, використання елементів театралізації і ігрових епізодів.

Головна риса комунікації - це наявність можливості для суб'єкта зрозуміти ту інформацію, яку він отримує.

Таким чином, якщо взаєморозуміння не досягається, то комунікація, на жаль, не відбулася. Звідси випливає і зворотне правило: щоб переконатися в успіху комунікації, необхідно мати зворотний зв'язок. Що стосується музею, то можна відзначити, що будь-яке зібрання музейних предметів, вилучених з первісної середовища побутування, виникає як осмислене збори, що створюється фахівцями, що наділяє речі певними ціннісними значеннями.

Збори не існує як «самодостатнє», а призначене для включення його в музейну діяльність по відношенню до відвідувача, який сприймає цей матеріал з урахуванням своїх культурних установок. Якщо погляди відвідувачів узгоджуються з культурними і науковими стандартами музейних фахівців, виникає взаєморозуміння, і передане зміст у колекціях або окремих експонатах буде точно сприйнятий. Це є основним елементарним актом комунікації в музеї, який в цьому випадку можна вважати успішним. Однак, якщо культурні установки відвідувачів відрізняються від поглядів музейних фахівців, або якщо ціннісна сутність експонатів недостатньо виражена в їх структурі, комунікація може бути порушеною.

Для того щоб цього не сталося, необхідний діалог між суб'єктами (можливо, за участю третьої особи), спрямований на вироблення «загального погляду на речі», який може включати елементи вербального коментування або спроби просторової візуальної організації предметів. М. П. Мехніна визначає два основних рівня музейної комунікації:

- Рівень внутрішньої комунікації – пов'язаний з підготовкою музейного предмета і створенням композицій. Внутрішні рівні музейної комунікації

пов'язані в єдиний процес підготовки музею до здійснення зовнішньої комунікації;

- Зовнішній рівень комунікації – спрямований на досягнення і інтерпретацію цього простору відвідувачем, на якого спрямовані всі музейні технології і методи музейної роботи. Через особу відвідувача музей взаємодіє з усім суспільством.

Соціальна комунікація відбувається також людина-людина, чи будь-які інші соціальні суб'єкти. Для музею основним компонентом на який буде направлена діяльність соціальної комунікації є музейний відвідувач.

Музейний відвідувач - це термін, який охоплює не лише фактичних людей, що відвідують певний музей, але й потенційних відвідувачів, тобто людей, які проявляють інтерес до відвідування музеїв взагалі. Присутність постійної аудиторії є показником успішності музейної діяльності і важливим фактором подальшого розвитку музею.

Відвідувач музею, з усіма властивими йому особливостями сприйняття, ціннісними орієнтирами, культурними і естетичними, уподобаннями, стимулює інноваційне удосконалення як експозиційної структури, так і характеру експонування, відповідно до того історико-культурного середовища, частиною якої є він сам.

Розрізняються типи та категорії відвідувачів, різноманіття яких визначається такими характеристиками:

- соціально-демографічна (стать, вік, освітній рівень, місце проживання, соціальна група, професія тощо);
- соціально-психологічна (установки, норми, цінності, очікування тощо);

- загально-психологічна (особливості мотиваційно-емоційної сфери, уваги, пам'яті, мислення та ін.).

Ці категорії, в свою чергу, поділяються на: вікову, соціальну, професійну, національну, освітню, за місцем проживання, групи однаків.

Помітне місце в сучасних дослідженнях приділяється особливим категоріям відвідувачів музею: людям з психофізичними порушеннями (сліпі та слабозорі, глухі і слабочуючі, діти із затримкою психічного розвитку та інші), соціально незахищеним, які потребують соціальної та культурної адаптації.

Саме на основі особливостей сприймання різноманітних категорій музейної аудиторії і повинні будуватися основні форми систем музейної комунікації. Для отримання цих даних, що з різних сторін характеризує музейну аудиторію, необхідні соціологічні дослідження.

В музеях проводяться:

- конкретно-соціологічні дослідження методами анкетного опитування та інтерв'ю (вивчення складу відвідувачів музею, його виставок та слухачів лекторію, аналіз мотивів відвідування і спрямованості інтересів глядачів, ефективності музейної реклами та супровідної інформації, маркетингові дослідження);

- психологічні дослідження за допомогою методів експериментальної психології, спрямованих на вивчення закономірностей художнього сприйняття різними категоріями глядачів (вікові і професійні особливості), установок і ціннісних орієнтацій у галузі культури.

Безумовно, теорія комунікації лежить в основі експозиційної діяльності, музейної педагогіки, а також соціально-психологічних досліджень в музеї.

Сприйняття експозиції та інших форм комунікації, в дуже залежить від індивідуальних особливостей користувача. Тому що ідеї і образи, виражені

предметами, завжди сприймаються крізь призму внутрішнього світу людини. Так, у процесі музейної комунікації можуть виникати труднощі, якщо культурні установки суб'єктів комунікації відрізняються, і ціннісні значення, які приписуються предметам одним суб'єктом, не розуміються або не сприймаються іншим суб'єктом. Це може призвести до порушень у взаєморозумінні та сприйнятті експозиційного контенту.

Для подолання комунікаційних перешкод і формування "загального розуміння предметів" важливим є діалог між суб'єктами комунікації. Цей діалог може включати вербальне коментування смислу зібраних предметів. Взаємодія між експонатами та відвідувачами, обговорення їхньої історії, значення та контексту можуть допомогти у формуванні спільного розуміння.

Куратори та музейні працівники можуть активно залучати відвідувачів до діалогу, проводити екскурсії, організовувати дискусійні заходи та інтерактивні активності, які сприяють взаєморозумінню та обміну ідеями. Це допомагає створити сприятливу атмосферу для сприйняття різних ціннісних поглядів та сприяє формуванню загального розуміння та осмисленню предметів в експозиції. Варто зазначити, що розширення технологій музейної комунікації викликає до життя нові феномени. Так, можливості електронних носіїв інформації, сьогодні дозволяють застосовувати основні прийоми роботи з відвідувачами в тому числі і без фізичної присутності. Завдяки зростанню доступності культурної спадщини стає можливим більш ефективно засвоєння нових знань і розвиток особистості через індивідуалізовані, особистісно-орієнтовані та комфортні музейно-освітні процеси, що відповідають сучасним потребам. Проте, з'являється питання щодо унікальності справжніх експонатів і особливої атмосфери музею: чи можуть музеї стати віртуальними колекціями, не завдаючи шкоди загальнолюдському культурному середовищу? Варто відзначити, що перегляд віртуальної колекції глядачем не передбачає взаємодії та зворотного зв'язку, тому не може вважатися повноцінною музейною комунікацією. Зараз є значні дослідження в рамках комунікаційного підходу. Соціокультурний простір

розвивається феноменальними темпами, створюючи все нові форми. Це ускладнює практичну реалізацію даного підходу в системі діяльності конкретних музейних установ і робить важливим завданням фокусування музейно-комунікаційних уявлень в єдиній теоретичній схемі з метою її подальшої інтерпретації в область конкретних проектів. Вивчення теорії та історії СМК, аналіз досвіду її впровадження у вітчизняних та зарубіжних музеях, розгляд соціологічних досліджень, як інструменту удосконалення її системи дають можливість стверджувати, що залучення експозиції до системи музейних комунікацій є невід'ємним атрибутом успішного функціонування даної експозиції. Адже, в сучасному світі концепція музею змінюється і змінюються форми роботи з відвідувачем, впливу на його свідомість.

В виставці «Мистецтво за ґратами: дисиденти як феномен української культури» мають застосовуватися як традиційні, так і нетрадиційні форми СМК. Напрями стосуються ряду проблем і дискусійних питань. Це викликає необхідність приділення значної уваги традиційним формам СМК: екскурсіям, лекціям, музейним об'єднанням, конференціям і семінарам, що дають змогу наукового між музейного спілкування і вирішення ряду задач пов'язаних з проблематикою представленою у виставці.

Щодо нетрадиційних форм, важливо використовувати їх узгоджено і якісно, щоб зацікавити музейну аудиторію. Початком може стати величезна презентація відкриття виставки, а потім впроваджувати інші нетрадиційні форми. Проте, в даній темі традиційні форми музейної комунікації будуть використовуватись частіше, оскільки саме через них експозиція стане конкурентоспроможною на туристичному ринку, що є її великою перевагою. Важливо також приділити увагу додатковим каналам музейної комунікації, які дозволяють музею спілкуватись з відвідувачем на віддаленій основі, наприклад, рекламним і інформаційним матеріалам музею. Отже, музей повинен стати не лише втіленням пам'яті, але й місцем в якому людина або певна спільнота матиме змогу побачити і усвідомити себе в контексті сучасності. У музейній діяльності,

як і у інших сферах життя потрібна гармонія у взаємодії: консервативності та креативності, традиції і новаторства.

Музейна комунікація основана на аналізі музейної аудиторії, через яку йде пізнання сутності музею та людей.

2.2 Маркетинговий проект: вплив на аудиторію та музейні продукти

Характеристика потенційної аудиторії експозиції та обґрунтування часових параметрів реалізованої програми. Анкетування дійсно є ефективним методом отримання інформації про смаки та уподобання аудиторії. Шляхом проведення соціологічного опитування можна зібрати важливі дані про цільову аудиторію, її характеристики та очікування.

У випадку розробки програми введення виставки «Мистецтво за ґратами: дисиденти як феномен української культури» у систему музейної комунікації, було проведено анкетування серед 40 респондентів різного віку, статі та роду діяльності. Це дозволило отримати репрезентативні дані про аудиторію та її вподобання.

Опитувальний лист був складений з різних блоків питань. Починаючи з базової інформації про респондентів, такої як стать, вік та рід занять, дослідники старалися зібрати загальну характеристику аудиторії.

Наступні блоки питань спрямовувалися на вивчення частоти відвідування музеїв, популярності музеїв різного профілю та факторів, які впливають на вибір музею. Останній блок питання включає в себе питання які стосуються експозиції присвяченій дисидентського руху в Україні: Чи цікавились ви дослідженнями історії та культури радянського періоду? Чи хотіли би дізнатися про праці шістдесятників? Чи знаєте ви хто такі Василь Стус, Ліна Костенко, Леонід Берія.

Анкета

1. Вкажіть вашу стать?

-чоловіча стать- 41%

-жіноча стать - 59%

2. Вкажіть ваш вік ?

- до 16 – 21%;

- 16-21 – 33%

- 21-30 – 31%

- 30-45 – 11%

- 45+ – 4%

3. Ваш рід занять?

-вчусь в школі - 28%

- вчуся в університеті - 46%

- працюю - 20%;

-домогосподар/(ка) - 3%

- пенсіонер - 3%

4. Чи обрали б Ви музей як місце для проведення свого дозвілля?

- так - 48%

- ні - 7%

-регулярно - 13%

-ніколи не відвідував - 1%

- інколи - 31%

5. Як часто ви відвідуєте музей?

- раз в місяць- 17%
- раз в декілька місяців- 30%
- декілька разів на рік- 38%
- не відвідую- 15%

6. Яка мотивація для відвідування музею ?

- особисте бажання- 24%
- за рекомендацією друзів та знайомих – 65%
- якщо є безкоштовний квиток- 10%

7. Музеям якого профілю ви відаєте перевагу?

- художнім- 38%
- історичним- 24%
- природним- 19%
- літературним- 8%
- інший- 11%

8. Яким музей вас більше приваблює?

- традиційний- 19%
- сучасний- 58%
- суміжний- 23%

9. Чи цікавилися ви дослідженнями історії та культури радянського періоду?

- так- 46%

- ні – 54%

10. Чи хотіли би дізнатися про шістдесятників ?

- так- 39%

- ні – 7%

- можливо – 38%

-добре розбираюся у темі – 6%

11. Чи знаєте ви хто такі Василь Стус, Ліна Костенко, Йосиф Сталін, Леонід Берія?

-знаю одного –26 %

-знаю двох – 38%

-знаю усіх – 27%

-незнайомі мені імена – 9%

Отже, аудиторія за даними анкети розрахована на основний працездатний вік.

2.3. Збутова частина.

Протягом останніх десятиліть в країнах Європи наявний перегляд уявлень про роль музеїв у суспільстві. На сьогоднішній день музеї розглядаються не лише як місця зберігання артефактів, але і як установи, що мають потенціал надавати різноманітні послуги, організовувати захоплюючий дозвілля та сприяти реалізації культурних та соціальних програм урядом.

Зміна погляду на роль музеїв полягає в їх перетворенні з традиційних "храмів культури" у динамічні, інтерактивні і соціально залучені заклади. Сучасні музеї працюють над створенням стимулюючого середовища, де відвідувачі можуть взаємодіяти з експонатами, дізнаватися нове, спілкуватися та досліджувати. Вони ставлять перед собою завдання створення неповторного

досвіду для своїх відвідувачів, заохочуючи їх активну участь та особистий зв'язок з культурою.

Крім того, музеї знаходяться в центрі уваги урядів, які розуміють важливість культурного сектору для розвитку суспільства. Сучасні музеї активно співпрацюють з урядом у реалізації культурних та соціальних програм, сприяють освіті, розвитку туризму, зміцненню ідентичності та підтримці місцевих спільнот. Вони відіграють важливу роль у популяризації та збереженні культурних цінностей. Оскільки це має велике значення, музеї ставлять перед собою завдання підвищення свого статусу і престижу, формування позитивного іміджу та привертання споживачів культурних продуктів за допомогою різних просувальних інструментів. Вони активно працюють над творчими формами музейної комунікації та сприяють залученню відвідувачів до своїх просторів. Реклама - це додаткова можливість привернути увагу людини. Новим в рекламній роботі музею є використання аудіореклами, інформація про нові виставках і музейні заходи.

До видавничої діяльності музею також відноситься сувенірна продукція. Вона слугує додатковим джерелом фінансування та поповнення бюджету музею і засобом опосередкованого просування, так як є знаком, який відображає специфіку даної установи та місця. Музей використовує: буклети, магніти, календарі, блокноти, сувенірні 3D фігурки представників роду і тд.

Найбільш ефективним напрямком у розвитку музейництва на сьогодні є використання інтернет-технологій, що відкривають великі можливості для комунікації музею з широкою аудиторією відвідувачів. Музейні сайти вже давно набули великої популярності. Не залишилось музею у якого не має свого веб-сайту, чи сторінки в соціальній мережі.

Одним з ефективних способів комунікації музею з громадськістю є участь у міських та районних музейних заходах, проведення наукових конференцій, музейних читань та круглих столів. Ці заходи спрямовані не лише на популяризацію колекцій, але й на глибоке дослідження представлених тем.

Музей активно використовує засоби масової інформації, такі як радіо, телебачення, газети, журнали та інтернет-видання, як ефективні канали комунікації з громадськістю. Ці засоби допомагають привернути увагу громадян і зацікавити їх у відвідуванні музеїв.

Отже, це комерційний проект у музейній сфері, який ми презентуємо через інтернет, пресу, публікації, газети. Він розрахований на спонсорів, які допомагають з фінансової сторони. Музей розрахований на широку масу людей, основного працездатного віку (25-54 роки).

РОЗДІЛ ІІІ. ПРОГРАМА ВЕДЕННЯ МУЗЕЙНОЇ ВИСТАВКИ

3.1 Перелік екскурсійних тем

Найпоширенішою традиційною формою музейної комунікації є екскурсія. Згідно загальноприйнятих уявлень - це форма музейної роботи, що заснована на колективному огляді об'єктів музейного показу по заздалегідь визначеній темі і спеціальним маршрутом під керівництвом фахівця – екскурсовода. Процес сприйняття об'єктів екскурсантами підпорядкований завданню розкриття певної теми. Екскурсовод передає аудиторії бачення об'єкта, оцінку пам'ятного місця, розуміння історичної події, пов'язаної з цим об'єктом.

Це процес довготривалого сприйняття оточуючого середовища, природи, культурних та історичних об'єктів, елементів життя, значущих місць певного регіону, міста або його окремої частини, природних територій або музейних установ. Цей процес може тривати до 24 годин, під час якого людина занурюється у досліджувану тему, вивчає деталі, сприймає і розуміє навколишній світ з різних перспектив та глибше осягає його значення.

Екскурсії можуть конкретизувати вже наявні знання, давати нові, розвивати вміння підходити до явищ з життя природу і людей, підсилювати інтерес до того, що вивчається і викликати переживання у області відчуттів.

Екскурсії поділяються на класифікацію за місцем, типом, цільовим призначенням та жанром.

За місцем проведення:

- внутрішня,
- зовнішня,
- комплексна.

За типом:

- оглядова,
- тематична,

- спеціалізована чи вузько-тематична.

За цільовим призначенням:

- загальноосвітня,
- навчальна,
- методична.

За жанром:

- екскурсія-масовка,
- екскурсія-прогулянка,
- екскурсія-лекція,
- екскурсія-концерт,
- екскурсія-спектакль,
- екскурсія-консультація,
- екскурсія-демонстрація,
- екскурсія-урок,
- навчальна екскурсія,
- пробна екскурсія,
- показова екскурсія,
- рекламна екскурсія,
- інше.

Перелік екскурсійної тематики на базівиставки «Мистецтво за ґратами: дисиденти як феномен української культури».

№ п / п	Назва	Вид	Тип	Цільове призначення	За жанром	Аудиторія
1	Історія Радянської України в післявоєнний період.	Внутрішньо Музейна	Оглядова	Загальноосвітня	Навчальна екскурсія	Широке коло відвідувачів
2	Мистецтво дисидентів.	Внутрішньо Музейна	Тематична	Навчальна	Екскурсія лекція	Студенти історики, культурологи, мистецтвознавці, колекціонери. профільні музейні працівники.

3	Іван Світличний-жертва ідеології та герой.	Внутрішньо Музейна	Тематична	Методична	Екскурсія лекція	Студенти історики, профільні спеціалісти.
4	Феномен шістдесятництва.	Внутрішньо Музейна	Оглядова	Загальноосвітня	Екскурсія-урок	Широке коло відвідувачів, учні старших класів, студенти.
5	Жахи радянських в'язниць: фізичні та психологічні муки.	Внутрішньо Музейна	Спеціалізована	Загальноосвітня	Екскурсія-лекція	Студенти історики, профільні спеціалісти.

3.2 Перелік лекційних тем.

До традиційних форм комунікативної діяльності музею належать лекції. Лекція – це традиційна форма СМК, яка передає інформацію від лектора до слухача, що підтверджується демонстрацією предметів і розрахована на більш широке коло музейної аудиторії. Характерними рисами цієї форми є те, що:

- вона не прив'язана до експонатів;
- лекція обмежена профілем музею;
- працює на потенційну аудиторію;
- має зацікавити темою, з якою можна буде ознайомитися в музеї.

У лекціях важливими елементами є наочність, конкретність і переконливість. Лектор старається підкріпити свої слова демонстрацією ілюстрованого матеріалу, який може включати карти, предмети з фондів музею, фотографії, відео та інші елементи. Цей матеріал слугує доказом і підтримкою того, що говорить лектор, і допомагає зрозуміти і запам'ятати навчальний матеріал.

Класифікуються лекції за місцем проведення на види:

- Внутрішньомузейна - такі лекції в своїй реалізації можуть спиратися на музейні предмети, що відображають експозицію, на проведення екскурсій після лекції, на створення невеликої виставки музейних матеріалів в лекторії по темі лекції.
- Позамузейні, що проводяться в інших закладах, організаціях.

Існує також типологія музейних лекцій і включає два типи, які демонструють цільову направленість. Тип оглядових лекцій:

- широко оглядового профілю;
- науково-популярного;
- тематичного;
- професійного.

Другий тип – навчальні, що входять до навчального процесу шкільної, вузової аудиторії, для спеціалістів музезнавців.

Традиційно тематика лекцій може бути пов'язана з актуальними проблемами сучасності, з питаннями історії та культури музейного профілю, з популяризацією пам'ятників історії та культури, з навчальними програмами шкіл та вузів.

Перелік лекційної тематики на базівиставки „Мистецтво за ґратами: дисиденти як феномен української культури»

№ п/п	Назва теми	Вид	Тип	Цільове призначення	Аудиторія	Перелік супроводжуючого матеріалу
1	Історія Радянської України в післявоєнний період	Зовнішня	тематична	Учбова	Учні старшого шкільного віку	1.Картина. «Портрет Сталина». 2. Фото «Повоєнний голод в Україні» 3. Фото «Промисловість Радянської України 40-50ті роки»
2	Мистецтво дисидентів.	Внутрішньо-музейна	Тематична	Учбова	Учні старшого шкільного віку	1.Картина «Мапа України», Алла Горська. 2. Картина. В. І. Зарецький. «Шахтарі. Зміна». 1955р. 3. Плакат «КПСС» з дисидентських демонстрацій.
3	Сталін-Велики Брат Союзу.	Зовнішня	Тематична	Спеціалізована	Широке коло відвідувачів	1.Речовий експонат. Трубка Сталіна 2. Речовий експонат. Пістолет Сталіна 3. Текст «Смерть одного человека — трагедия, смерть миллионов — статистика»

4	Аналіз періодичних виданя «відлиги»	Внутрішньо-музейна	Тематична	Спеціалізована	Історики-спеціалісти, музейні працівники.	1.Речовий експонат. Газета «Радянська Україна» 31 грудня 1967р 2. Речовий експонат. Буквар. 1861 р 3. Речовий експонат. Журнал «Україна» 4. Речовий експонат. Журнал «Червоний шлях»
5	Іван Світличний-жертва ідеології та герой.	Внутрішньо-музейна	Тематична	Учбова	Учні старшого шкільного віку	1.Речовий експонат. Протокол ув'язнення 2. Фото Іван Світличний 3. Плакат «За вашу и нашу свободу» з дисидентських демонстрацій 4. Речовий експонат. Друкарська машинка «Olympia» 1931р

3.3 Перелік музейних об'єднань.

Наступна традиційна форма СМК – музейні об'єднання. Це сформоване навколо музею коло людей, об'єднаних спільними інтересами, вони активно беруть участь в житті музею. Як і через інші форми музейних комунікацій, так і через музейні об'єднання розповсюджується музейна інформація, відбувається виховання та навчання та формування міцної музейної аудиторії – друзі музею.

Гурток - це маленька група відвідувачів музею, які об'єднуються за спільними інтересами і проводять час під керівництвом педагога-фахівця. Тематика гуртка визначається профілем музею, його колекцій та будь-яких інших аспектів музейної роботи. Для привернення більшої уваги до гуртка важливо поєднати освітній аспект з творчим, створити атмосферу, сприятливу для творчості і виявлення індивідуального потенціалу учасників.

Гуртки діляться за профілем:

- історичні;
- джерелознавчі;

- художньо-технічні;
- музеєзнавчі.

Клуби - найбільш організовані масові самодіяльні громадські організації, де члени об'єднуються в області науки, культури або професійної діяльності.

Студії - невелика група людей, спрямована на розкриття їх талантів, де музейні колекції є основою для побудови програм студії. Тематика студії формується навколо мистецтва.

Перелік музейних об'єднань на базівиставки „Мистецтво за ґратами: дисиденти як феномен української культури»

№ п / п	Назва	Мета та завдання	Аудиторія
1	Історичний клуб «Цікава історія»	Мета: вивчення історичної та культурної спадщини своєї Батьківщини Завдання: <ul style="list-style-type: none"> • Отримання теоретичних знань з історії рідного краю • Проведення дослідницької роботи із застосуванням отриманих знань • Поповнення музейних фондів 	Середній шкільний вік
2	Клуб колекціонерів «Сталінка»	Мета: створення сприятливих умов для заняття колекціонуванням та організація дозвілля Завдання: <ul style="list-style-type: none"> • Надання методичного, організаційного та практичного сприяння колекціонуванню • Налагодження зв'язків і співробітництво з міжнародними організаціями по тематиці діяльності клубу • Допомога колекціонерам в публікації матеріалів по темі 	Широке коло
3	Клуб полтичної свідомості «Ярмо»	Мета: ознайомлення з основами політики та законодавства, допомога у засвоєнні своїх прав та обов'язків <ul style="list-style-type: none"> • Засвоєння теоретичних знань • Вивчення політичної, економічної та кримінально-правової історії держави. 	Старший шкільний вік
4	Клуб пошанувачів шістдесятників.	Мета: залучення широкого загалу до української культури, поглиблене ознайомлення з рухом шістдесятництва, його витоками та передумовами. <ul style="list-style-type: none"> • популяризація культури через інтернет і ЗМІ • проведення заходів безпосередньо пов'язаних з культурною спадщиною шістдесятників (публічні читання віршів, відкриті мікрофони, тощо.) • проведення відкритих дверей клубу і популяризація української літератури. 	Широке коло з 14 років.
5	Літературний клуб «Поміж рядків»	Мета: Ознайомлення молоді з теоретичною основою літературознавства, залучення до вивчення рідної мови та культури. Завдання: <ul style="list-style-type: none"> • розвиток творчих здібностей у молоді 	Старший шкільний вік, студенти

	<ul style="list-style-type: none"> • вивчення основ літературного мистецтва • виховання культури мови, набуття навичок дикції, міміки і пластики, розвиток творчої ініціативи, емоційного відгуку на художній вимисел 	
--	---	--

3.4. Перелік нетрадиційних форм музейної комунікації.

Вводячи в свою роботу нетрадиційні форми СМК, музей набуває нових можливостей і стає учасником ринку в області культури і дозвілля. Музей приймає участь в патріотичних, естетичних і екологічних просвітницьких заходах для молоді. Разом з цим музей здатний адекватно реагувати на сучасні запити суспільства.

Нетрадиційні форми СМК виконують свої завдання : активізація музейної аудиторії, підвищення зацікавленості населення до музею в цілому, популяризація музею, підвищення атрактивності всіх форм спілкування музею з відвідувачами, залучення аудиторії до музейної діяльності, формування іміджа музею. Серед видів нетрадиційних форм СМК прийнято виділяти :

- музейні презентації;
- музейні свята;
- вихідні музейні екскурсії;
- фестивалі; «виставки однієї картини»;
- конкурси;
- історичні реконструкції;
- культурологічні акції.

Перелік можливих нетрадиційних форм музейної комунікації на базі виставки „Мистецтво за ґратами: дисиденти як феномен української культури»

№	Назва заходу	Мета та завдання	Учасники	Аудиторія	Використання технічних засобів
1	Благодійна акція: “Ні цензурі!”	Мета: надати правдиву та реальну історію без прикрас, а також збирання матеріальних коштів на музею. - розширити знання з історію. - поширення патріотизму - ознайомлення з кривавою історією.	Співробітники музею. Магістри, студенти гуманітарних вузів, культурологів Культурологічні діячі.	Широке коло відвідувачів.	Презентації, аудіо, відеодані, мікрофон.
2	Презентація «Видатні митці-зеки»	Мета: Ознайомлення з біографією та спадщиною українських шістдесятників. Завдання: -розвиток патріотизму -ознайомлення з історією. -поглиблене вивчення літератури.	Історичні діячі. Актори. Костюмери. Візажисти. Співробітники музею.	Широке коло відвідувачів.	Електричні прилади для освітлення. Колонки для звуку. Декорації. Костюми. 3D оснащення.
3	Історичні конкурси на базі виставки “Мистецтво за ґратами”	Мета: влаштувати цікавий словесний конкурс для дітей, про їх знання щодо дисиденства. - розширювати знання у молоді про історію нашої країни. - вивчення нового у ігровій	Викладач історії. Музейні працівники. Школярі старшого віку.	Молодший та старший шкільний вік.	Ноутбук. Питання на аркушах А4. Канцелярські прилади.

		<p>формі.</p> <ul style="list-style-type: none"> - завдання перемогти через знання та отримати подарунок у вигляді книги з історії. 			
4	Історична реконструкція «Один день з життя забороненого»	<p>Мета:</p> <p>Реконструкція одного дня митця дисидента.</p> <p>Завдання:</p> <p>Популяризація колекцій музею як частини</p>	<p>1. Співробітники історичного музею</p> <p>2. Запрошені професійні аніматори</p>	Широке коло відвідувачів	Аудіоапаратура, екран, декорації, стіл, стільці, реквізити, костюми.
5	Музейне свято 24 серпня, на честь набуття Україною незалежності.	<p>Мета: вшанування пам'яті загиблих за незалежність, поглиблення знань молоді щодо складнощів держави на шляху.</p> <ul style="list-style-type: none"> - подивитися презентацію , присвячену загубленим життям. - пробудження патріотизму - конкурс вишиванок 	<p>Музейні працівники.</p> <p>Організатор.</p>	Музейні працівники.	Презентація, їжа, колонки, 3D декорації.

3.5 Перелік музейної продукції.

Системи музейних комунікацій мають і додаткові форми, якими є рекламна продукція музею. На відміну від основних форм, додаткові мають більшу функціональну навантаженість. Її основне значення полягає в наданні інформації про музей, тобто про його існування, діяльність, відділи, про його працівників та досягнуті результати. Додаткові форми СМК займаються

популяризацією фондів музею, розповсюдженням інформації про діючі виставки та експозиції, підтриманням іміджа музею, встановленням широких суспільних зв'язків і пошуком нових партнерів, проведення рекламних компаній.

Розповсюджується музейна продукція шляхом продажу, безкоштовного дарування, реклами на ТВ і радіо та через газетно-журнальні видавництва.

Види продукції:

- Відеопродукція (відеофільми, віртуальні екскурсії, відеоролики, сувеніри та ін.);
- Аудіовізуальна продукція (аудіо-відео-роліки) – інформація про музей та його діяльність рекламного характеру.
- Друкована продукція (буклети, брошури, каталоги, листівки, марки, календарі, плакати, збірки статей, афіш, путівники, фотоальбоми окремих колекцій). Приклад представлений у **додатках**.

Такі додаткові форми комунікації знайомлять та приваблюють відвідувачів до музею та його експозиції.

Перелік музейної продукції на базі музейної виставки „Мистецтво за ґратами: дисиденти як феномен української культури»

№ п/п	Вид	Назва	На кого орієнтована	Засоби реалізації
1	Музейне друковане видання	Буклет виставки “Мистецтва за ґратами”	Широке коло відвідувачів	Вільний продаж в кіоску при музеї
2	Сувенірна продукція	Календар з картинами з виставки “Видатні митці-зеки”	Широке коло відвідувачів	Вільний продаж в кіоску при музеї
3	Сувенірна продукція	Шопери, брелки, стікери з цитатами дисидентів	Широке коло відвідувачів	Винагорода за участь у музейному інтерактиві
4	Мультимедійна продукція	Мобільний додаток «Аудіо-гід»	Широке коло відвідувачів	Вільне користування в межах музею

5	Сувенірна продукція	Книга «Енциклопедія дисидентства»	Відвідувачі старше 18 років	Продаж в сувенірних магазинах міста, реалізація під час проведення міських свят
---	---------------------	---	--------------------------------	--

3.6 Методична екскурсія.

№ п/ п	Тема/підтема	Перелік експонатів	Текст (у тезовій формі)	Джерела та література	Методичн і рекоме нда ції
	Розділ 1. Передумови виникнення опору політичному режиму в Україні. Витоки дисидентського руху.	Текст. Після смерті вождя, у результаті перемоги у політичній боротьбі Головним секретарем став Микита Хрущов. Становище в країні вкрай тяжке.	Система управління державою, що склалася у часи правління Сталіна несла в собі тоталітаризм, однопартійність та зосереджувала усю владу в одних руках генерального секретаря Комуністичної партії Радянського Союзу.	Бойко О.Д. Навчальний посібник з історії України. К., Академвида в, 2006. 688 с.	Екскурсов од зустрічає екскурсан тів біля входу до музею.
	Тема 1. Політична та економічна ситуація в країні у повоєнні роки.	Текст. Повне ігнорування розвитку легкої промисловості та сільського господарства привели до зубожіння населення. 1. Картина. «Портрет Сталіна». А. М. Герасимов, 1944р. 2. Фото «Повоєнний голод в Україні» 3. Фото «Промисловість Радянської України 40-50ті роки» 4. Текст «Неважно, как проголосовали, — важно, как подсчитали» Текст «Социал демократия есть	Курс на лібералізацію політики отримав назву десталінізація. Продовження репресій, тотальний контроль усіх сфер життя, ігнорування самотності народів в кінцевому рахунку призвели б до вибуху антирадянських повстань.	Даниленко В. Політичні зміни в СРСР і Україні в період хрущовсько ї „відлиги”. <i>Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика.</i> 2008.17с.	

		<p>об'єктивно умеренное крыло фашизма» Текст «Обо мне говорят, что я чудовище, а я, видите, шучу по этому поводу. Значит, я не так и ужасен» Текст «... на ласке далеко не уедешь...» Текст «Смерть одного человека — трагедия, смерть миллионов — статистика» 5. Речовий експонат. Трубка Сталіна 6. Речовий експонат. Пістолет Сталіна. 7. Речовий експонат. Кліше з підписом Сталіна.</p>			
	Тема 2. Стан культури та науки.	<p>Текст. Лібералізація сприяла поширенню низки україномовних видань та збереженню української мови, розширенню сфери її вживання. Радянські вчені активно розвивались в царині фізики та хімії. 8. Речовий експонат. Буквар. 1861 р. 9. Речовий експонат. Газета «Радянська Україна» 31 грудня 1967р 10. Речовий експонат. Диплом ПТУ 1963 р 11. Фото. Запуск Гагаріна у космос</p>	<p>Початок “відлиги” активував нову хвилю українізації. Лібералізація сприяла поширенню низки україномовних видань та збереженню української мови, розширенню сфери її вживання. Було проведено декілька освітніх реформ. . В умовах вступу Радянського Союзу в епоху науково-технічної революції, індустріалізації та “холодної війни”, необхідно було створювати багато нових висококваліфікованих кадрів та підняти в суспільстві престиж професій. Епоха “відлиги”- це також період підкорення космосу. Значні успіхи в СРСР було досягнуто і в галузі авіабудування. В 1956 р. в небо піднявся перший турбореактивний пасажирський лайнер Ту-104. Радянські вчені також активно розвивались в царині фізики та хімії. У 1957 р. в СРСР вперше був запущений найпотужніший прискорювач елементарних</p>	<p>Бойко О.Д. Навчальний посібник з історії України. К., Академвида в, 2006. 688 с.</p>	

		1961 р 12. Фото. Будівництво «хрущовки» 13. Речовий експонат. Креслення інженерів та конструкторів 14. Фото «Запуск синхофазатрона»	частинок - синхрофазотрон. Вже у 1954 р. вперше у світі була побудована і запущена атомна електростанція (АЕС) в підмосковному науковому центрі Обнінську.		
	Розділ 2. Специфіка та особливості дисидентського руху.	Текст. Дисидентство - це суспільно- політичний опозиційний рух в СРСР та Україні, який боровся виключно мирними методами проти національного, політичного гніту. Від радянського дисидентства українське відрізняється тим, що окрім правозахисних та релігійних питань піднімалися ще й національні.	«Дисидентом» можна вважати особу, чий погляд, переконання і дії повністю або частково розходяться з догматами панівної ідеології, реальною практикою правлячого режиму. Активна русифікація, низький рівень життя населення. Недоліки економічної системи, анти- церковна кампанія. відсутність реальної політичної самостійності республік, однопартійна система, бюрократизація, повне ігнорування прав людини та Конституції - основні причини існування руху.	Бажан О. Г., Данилюк Ю.З. Опозиція в Україні: Друга половина 50-х–80ті рр. ХХст. К.: Ін-т історії України НАН України, Рідний край, 2000. 616 с.	
	Тема 3. Географія руху дисидентів, Основні течії, класифікація, форми руху та методи боротьби.	Текст. Першою опозиційною організацією в УРСР можна назвати Українську робітничо- селянську спілку. Найбільшу кількість незгодних давали Київ та Львів. національно- культурницьке, правозахисне та релігійне дисидентство. Комплекс. Реконструкція кабінету дисидентства 15-23 15. Речовий експонат. Стіл	Українське дисидентство є складним явищем, яке можна охарактеризувати як національно- визвольний рух. Воно перетинало різні історичні періоди і мало свої коріння ще з часів Другої світової війни, зокрема в проявах масових збройних виступів селян проти колективізації. Дисидентами ставали люди з різними поглядами та життєвими позиціями, але вони об'єднувалися своєю боротьбою проти тоталітаризму. У них кожного були власні, зазвичай особисті, причини стати противниками тоталітарного режиму. Ці причини включали єврейське питання, політику атеїзму, утиски	Бажан О. Г., Данилюк Ю.З. Опозиція в Україні: Друга половина 50-х–80ті рр. ХХст. К.: Ін-т історії України НАН України, Рідний край, 2000. 616 с. Даниленко В. Політичні зміни в СРСР і	

	<p>16.Речовий експонат. Диван</p> <p>17.Речовий експонат. Тумба-сервант.</p> <p>18.Речовий експонат. Килим.</p> <p>19.Речовий експонат. Шафа</p> <p>20.Речовий експонат. Стілець</p> <p>21.Речовий експонат. Торшер</p> <p>22.Речовий експонат. Радіола «Дайна» 1958 р.</p> <p>23.Речовий експонат. Друкарська машинка «Olumria» 1931р.</p> <p>Комплекс.Реконструкція зовнішнього вигляду дисидента. 24-27</p> <p>24.Речовий експонат. Брюки.</p> <p>25.Речовий експонат. Сорочка</p> <p>26.Речовий експонат. Пояс</p> <p>27.Речовий експонат. Пальто.</p>	<p>української культури, мови та демократичних свобод.</p> <p>Українські дисиденти виступали за права та свободи людини, за збереження національної самобутності та культурної спадщини. Вони відстоювали ідеї громадянського суспільства, демократії та правової держави. Їхній внесок у формування сучасної української ідентичності та боротьбу за незалежність був значний.</p> <p>Цей широкий спектр причин і мотивів дисидентів свідчить про глибокі проблеми тоталітарного режиму, які стосувалися як національних, так і особистих свобод людини. Дисидентство стало важливим елементом української історії та культури, виявляючи вольову силу і мужність людей, які відмовилися підкорятися сист</p>	<p>Україні в період хрущовсько і „відлиги”. <i>Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика.</i> 2008.17с.</p>	
<p>Тема 4. Провідні літератори та їх внесок у поширення й розвиток руху культурного опору.</p>	<p>Текст. Завдяки політичній реабілітації у радянських читачів з'явилася можливість відкрити для себе творчість А. А. Ахматової, М. І. Цветаєвої, С. А. Єсеніна, О. Е. Мандельштама та багатьох інших поетів, заборонених у 1930-ті рр.</p> <p>Комплекс фото «Шістдесятники» 28-33</p> <p>28.Фото Іван Світличний.</p> <p>29.Фото Іван Драч</p>	<p>Національно-культурницька течія представлена-шістдесятниками. Вони розвинули активну культурницьку діяльність, яка виходила за межі офіціозу: влаштовували неформальні літературні читання та художні виставки, вечори пам'яті репресованих митців, ставили замовчувані театральні п'єси, склали петиції на захист української культури.</p>	<p>Бусленко Н. Диверсант с микрофонами: Разоблачение тех. Кто вдохновляет, организует и существует подпольную радиопропаганду против СССР. Ростов-на-Дону: Изд-во Ростов. 1987. 190 с.</p>	

		30.Фото Микола Вінграновский 31.Фото Володимир Дрозд 32.Фото Григор Тютюнник 33.Фото Володимир Олійник			
	Тема 5. Шістдесятництво як окрема течія супротиву інтелігенції.	Текст. Шістдесятники - це назва покоління української інтелігенції, найповніше творче проявило себе вна початку та середині 1960-х, звідки й назва. Організували активну культурницьку діяльність: влаштували неформальні літературні читання та зустрічі, художні виставки, вечори пам'яті репресованих митців, склали петиції на захист української культури. 34.Текст. «Людам не те що позакладало вуха – людям позакладало душі.» Ліна Костенко 35.Текст. «Людам не те що позакладало вуха – людям позакладало душі.» Ліна Костенко 36.Текст. «А ви думали, що Україна так просто. Україна — це супер. Україна — це ексклюзив. По	Поява самвидаву у 60-х роках минулого століття зумовлена викриттям культу Сталіна, XX з'їздом КПРС, демократизацією режиму. Влада розуміла, що шістдесятники-нове середовище, в якому формується політична опозиція. Перша хвиля репресій та арештів викликала не страх, а навпаки масове обурення та ряд сміливих протестів. Аргументи шістдесятників були непорушні. Вони апелювали до внутрішнього законодавства, посилалися на конституцію СРСР, на міжнародні правові документи. Активісти збирали підписи на захист заарештованих. Першою відкритою акцією протесту був виступ Чорновола, Стуса та Дзюби на прем'єрі фільму “Тіні забутих предків”Шістдесятництво не тотожні поняття з дисидентом. Вони розкривають різні аспекти, але єдині в своєму прагненні. Це також культурний мирний опір тоталітарному сталінському режиму. Лише окремі представники шістдесятництва, найрадикальніше налаштовані, ті, що проявляли себе більше як політичні, а не культурні діячі	Амальрик А. Записки дисидента. М.: СП «Слово», 1991. 432 с. Сво бода Івана Світличног о. До 90- річчя з дня народження . Олена Лодзинська, Наталія Єсипенко, Богдан Горинь.- Харків: ТОВ «Видавницт во «Права людини”», 2019.-184с.	

		<p>ній пройшли всі катки історії. На ній відпрацьовані всі види випробувань. Вона загартована найвищим гартom. В умовах сучасного світу їй немає ціни.»</p> <p>Ліна Костенко 37.Текст. «Люди не знають, кого вибирати, бо не можна ж вибрати когось з нікого.»</p> <p>Ліна Костенко 38.Текст. «Ми унікальна нація. У нас хліборобів морили голодом. Режисери ставили спектаклі у концтаборах. Поетів закопували у вічну мерзлоту. У кого ще є атомний саркофаг? А у нас є.»</p> <p>Ліна Костенко 39.Текст. «Терпи, терпи — терпець тебе шліфує.»</p> <p>Василь Стус 40.Текст. «Народ ще тільки осмислює конституційні простори своєї свободи, а уряд уже стріляє.»</p> <p>Василь Стус Текст. «Вірші – дуби. Є іграшки – вірші. Є рани. Є повелителі і раби. І вірші є – каторжани. Крізь мури в'язниць, по тернах лихоліть – ідуть, ідуть по етапу століть...»</p> <p>Ліна Костенко 41. Текст. «Вірші не потрібні нікому,</p>			
--	--	---	--	--	--

		<p>саме тому вони – найголовніше.» Іван Драч 42.Текст. «Національна безтактність дуже часто виростає на добре угноєному ґрунті великодержавного російського шовінізму.» Іван Драч 43.Текст. «Дивовижний народ українці! Найбільші його вороги сконали своєю смертю» Іван Драч 44,Текст. «Нам стали говорить друзя, что им бывать у нас нельзя. Что ж, не тошней, чем пить сивуху, прощаться с братьями по духу, что валят прямо и тайком на времена и на райком, окончат шуткой неудачной и вниз по лестнице чердачной. А мы с тобой глядим им вслед и на площадке тушим свет.» Борис Чичибабин 45,Текст. «Гранітні обеліски, як медузи, Повзли, повзли і вибилися з сил — На цвинтарі розстріляних ілюзій Уже немає місця для могил. Мільярди вір зариті у чорнозем, Мільярди щасть розвіяні у прах. Душа горить. Палає</p>			
--	--	--	--	--	--

		<p>лютий розум. І ненависть регоче на вітрах. Коли б усі одурені прозріли, Коли б усі убиті ожили, То небо, від прокльонів посіріле, Напевно б, репнуло від сорому й хули. Тремтїть, убивці! Думайте, лакузи! Життя не наліза на ваш копил. Ви чуєте? На цвинтарі ілюзій Уже немає місця для могил! Уже народ — одна суцільна рана, Уже від крові хижіє земля, І кожного катюгу і тирана Уже чекає зсукана петля. Розтерзані, зацьковані, убиті Підводяться і йдуть чинити суд, І їх прокльони, злі й несамовиті, Впадуть на душі плісняві і ситі, І загойдають дерева на вітті Апостолів злочинства і облуд!» Василь Симоненко</p>			
	Розділ 3. Основні тенденції дисидентської комунікації.	<p>Посилення зв'язків українських правозахисників з Європейськими країнами, діяльність Української Гельсинської групи змусили партію чинити свої злочини більш приховано.</p>	<p>Микита Хрущов, який заявив на увесь світ про повалення диктатури, курс СРСР на укріплення зв'язків з Європою, лібералізацію та демократизацію теж посприяв підпільній роботі радянській кримінально-виконавчій системі.</p>	<p>Касьянов Г. Незгодні: Українська інтелігенція в Русі опору 1960-1980-х рр. К.: Либідь, 1993. 224 с.</p>	

<p>Тема 6. Гельсинська група та зв'язки за кордоном.</p>	<p>Текст. Заключний акт Наради з безпеки і співробітництва в Європі. Він закріпив політичні і територіальні підсумки Другої світової війни та встановив принципи взаємовідносин між державами-учасниками. Спираючись на це, у СРСР активізувалися правозахисні, національні та релігійні дисидентський рухи. 46.Фото. «Гельсинська група» 47.Речовий експонат. Гельсинська декларація.</p>	<p>Одразу після підписання Гельсинської декларації,радянське суспільство,повністю усвідомлюючи неможливість виконання та підтримання в тоталітарній державі прав людини, утворило Українську Гельсинську групу. Її діяльність була абсолютно відкритою та базувалась на тісному контакті України з іншими державами Європи. Члени групи сприяли здобутті Україною незалежності. Вони на той час були єдиною правозахисною групою.</p>	<p>Курносів Ю. О. Інакомислення в Україні: 60-ті – перша половина 80-х рр. XX ст. Київ: [Ін-т історії України НАН України], 1994. 222 с.</p>	
<p>Тема 7. Влада та інакомислення. Кримінально-виконавча система.</p>	<p>48.Речовий експонат. Протокол ув'язнення. 49.Фото. Психлікарня в Харкові. 50.Фото. Ніна Строката у в'язниці. 51.Речовий експонат. Батіг.</p>	<p>Надалі Україна перетворилася в полігон для випробування КДБ нових методів боротьби з дисидентами. Тут були здійснені дивні вбивства, які дотепер залишаються загадкою уперше були підкинуті наркотики при обшуках. Тут була почата фабрикація кримінальних справ проти дисидентів – за звалтування, за хуліганство, за опір владі, за зберігання наркотиків і т.д. Саме в Україні репресії були особливо жорстокими. Їй належить сумна пальма першості багато в чому. Перший тривалий табірний термін жінці (Ніні Строкатій), перше застосування ст. 62 КК УРСР до жінки пенсійного віку – 75-літньої Оксани Мешко, перше засудження жінки за те, що вона домогалася звільнення чоловіка-політзека. Великий терор 1937-1938 років мав в своїй основі масове застосування тортур в ході</p>	<p>Свобода Івана Світличного. До 90-річчя з дня народження . Олена Лодзинська, Наталія Єсипенко, Богдан Горинь.- Харків: ТОВ «Видавництво «Права людини”», 2019.-184с.</p>	

			слідства. екзотичні прийоми, наприклад, тісний бокс з клопами .Перша згадка про спеціальну лабораторію в системі МДБ, в якій проводилися експерименти на людях.		
Тема 8. Періодичний друк як засіб дискредитації партії.	Текст. Періодичний друк допомагав дисидентам поширити інформацію серед народу, привернути увагу суспільства до гострих проблем. Самвидав активно розповсюджував інформацію, піднімав національний дух та консолідував націю задля битви за свободу. 52.Речовий газета "Більшовик" 53.Речовий експонат. Журнал «Червоний шлях» 54.Речовий експонат. Журнал «Україна» 55.Фото. Вапліте	Із запровадженням в УСРР українізації настає новий період у розвитку української преси. У цей час українська преса знову оживає. В другій половині 1920-х рр. були створені журнали, які невдовзі стали опозиційними. Так, "Вапліте" публікував настільки критичні матеріали, що вже 1927 рад. власті "змушені були" його закрити. Важливим є те, що на той час технічні можливості не дозволяли у широкому масштабі друкувати та швидко розповсюджувати "саморобні" газети, журнали, бюлетені. у січні 1970 р. львівський журналіст В'ячеслав Чорновіл розпочав випуск іншого «Українського вісника», який став найвідомішим органом незалежного слова в радянській Україні.			
Тема 9. Зміни в культурі	Текст. Різкі зміни саме завдяки опозиціонерам в кіно та музиці. Зміна орієнтирів та початок плідної праці з закордонними колегами позитивно вплинули на подальший розвиток культури. Тема соцреалізму була вичерпана та продовжувала існувати лише за рахунок ідеологічної пропаганди. 56. Фото. Прем'єра фільму «Тіні	Рух опору в Україні здобув широкий розголос у СРСР та за кордоном. Важливіші його публікації були перекладені на іноземні мови. Зважаючи на те, що основними учасниками дисидентського руху були митці та інтелігенція, діяльність політична не могла затьмарити культурної. У результаті маємо шедеври світової літератури. Різкі зміни саме завдяки опозиціонерам в кіно та музиці. Тема соцреалізму була вичерпана та продовжувала існувати лише за рахунок ідеологічної пропаганди. Українські дисиденти, що повернулися з таборів та заслання, активно зайнялися політичною діяльністю. Говорячи на зрозумілій народу мові-мові мистецтва	Свобода Івана Світличного. До 90-річчя з дня народження . Олена Лодзинська, Наталія Єсипенко, Богдан Горинь.- Харків: ТОВ «Видавництво «Права людини”», 2019.-184с.		

		<p>забутих предків».</p> <p>57.Картина «Хліб», Т. Н. Яблонська, 1949 р.</p> <p>58.Картина «Мапа України», Алла Горська 1961 р.</p> <p>59.Картина «Козак Мамай», Алла Горська 1963 р.</p> <p>60.Картина. В. І. Зарецький. «Шахтарі. Зміна». 1955р.</p> <p>61.Картина. «Висока нагорода» Т.М. Голембієвська. 1962 р.</p> <p>62.Картина. М.М. Чепик «Висотники» 1960 р.</p> <p>63.Плакат «КПСС» з дисидентських демонстрацій</p> <p>64.Плакат «Ми проти репресивного апарату» з дисидентських демонстрацій</p> <p>65.Плакат «За вашу и нашу свободу» з дисидентських демонстрацій</p> <p>66.Плакат «національну політику в життя» з дисидентських демонстрацій</p> <p>67. Речовий експонат. Комета МГ-201М — катушковий магнітофон 1960-х років.</p>	<p>дисиденти поступово підривали фундамент радянського суспільства. Феномен не збройного повстання а культурного, законного набрав широкої популярності. Протест у віршах чи офіційних листах перетворився на цілу культурну епоху, мистецьку течію. Тематику творів було змінено, а разом із ним і політичну думку.</p>		
--	--	---	--	--	--

Найпоширенішою традиційною формою музейної комунікації є екскурсія. Згідно загальноприйнятих уявлень це форма музейної роботи, що заснована на колективному огляді об'єктів музейного показу по заздалегідь визначеній темі і спеціальним маршрутом під керівництвом фахівця – екскурсовода. Процес

сприйняття об'єктів екскурсантами підпорядкований завданню розкриття певної теми. Екскурсивод передає аудиторії бачення об'єкта, оцінку пам'ятного місця, розуміння історичної події, пов'язаної з цим об'єктом.

До традиційних форм комунікативної діяльності музею належать лекції. Лекція – це традиційна форма СМК, яка передає інформацію від лектора до слухача, що підтверджується демонстрацією предметів і розрахована на більш широке коло музейної аудиторії.

Наступна традиційна форма СМК – музейні об'єднання. Це сформоване навколо музею коло людей, об'єднаних спільними інтересами, вони активно беруть участь в житті музею. Як і через інші форми музейних комунікацій, так і через музейні об'єднання розповсюджується музейна інформація, відбувається виховання та навчання та формування міцної музейної аудиторії – друзі музею.

Нетрадиційні форми СМК виконують такі завдання : активізація музейної аудиторії, підвищення зацікавленості населення до музею в цілому, популяризація музею, підвищення атрактивності всіх форм спілкування музею з відвідувачами, залучення аудиторії до музейної діяльності, формування іміджа музею [34].

Додаткові форми музейної комунікації, зокрема рекламна продукція, виконують важливу функцію інформування про музей та його діяльність. Вони мають більшу функціональну навантаженість порівняно з основними формами комунікації.

Основне значення рекламної продукції полягає в тому, що вона дозволяє поширити інформацію про музей, його існування, різноманітні відділи, працівників та досягнення. Рекламна продукція може бути розповсюджена шляхом продажу, безкоштовного розподілу, реклами на телебаченні та радіо, а також через газетно-журнальні видавництва.

Ці методи розповсюдження дозволяють максимально охопити цільову аудиторію та привернути її увагу до музею. Рекламна продукція може включати різноманітні матеріали, такі як брошури, листівки, плакати, афіші, рекламні

ролики тощо. Вони створюють візуальну та інформаційну привабливість, що спонукає потенційних відвідувачів звернути увагу на музей і його пропозиції.

Рекламна продукція є важливим інструментом для просування музею, залучення нової аудиторії та підвищення його відомості серед широкої громадськості. Вона допомагає створити позитивний імідж музею і сприяє збільшенню числа відвідувачів та зацікавлення до його експозицій та подій.

ВИСНОВКИ

В процесі дослідження автором були досліджені та вивчені теоретичні передумови виникнення і розвитку системи музейної комунікації, та була створена програма ведення музейної виставки „Мистецтво за ґратами: дисиденти як феномен української культури» в систему музейної комунікації, яка відповідала б сучасним вимогам та тенденціям сучасного культурного життя суспільства.

Значення музеїв у житті суспільства визначається тим, що музеї виконують функції інституту національної пам'яті, самоідентифікації та ідентифікації. А музейна комунікація спрямована на те, щоб музей став партнером для науковців у їх дослідженнях, змістовним співбесідником для молоді та цікавим місцем відпочинку для широкої громадськості.

Сучасні суспільні виклики вимагають розвитку поряд із традиційними нових напрямів діяльності музею. У сучасній соціокультурній ситуації розвиток музейної справи світу багато в чому визначається динамікою комунікаційного простору музеїв, що включає експозиційно-виставкову діяльність, інформатизацію, маркетинг, засоби масової інформації, локальні та глобальні комунікаційні мережі, музейну аудиторію.

В результаті дослідження та аналізу зарубіжного і вітчизняного досвіду в сфері музейної комунікації виявлено, що нетрадиційним формам СМК в зарубіжних музеях приділяється більше уваги, ніж у вітчизняних. На відміну від західноєвропейських музеїв, вітчизняна музейна сфера не повністю адаптувалася до основних принципів системи музейних комунікацій, а нетрадиційні форми СМК використовуються лише частково.

Останнім часом у музейній практиці пильна увага приділяється вивченню й аналізу музейної аудиторії за різними параметрами, тематичній зацікавленості музейною інформацією, впливу музею на формування світогляду аудиторії. Для

налагодження контакту з відвідувачем музейники звертають увагу на мотиви та потреби відвідування музею, вибудовують активний діалог із музейною аудиторією.

Соціологічні дослідження сприяють удосконаленню діалогу між музеєм і його аудиторією, розширення форм і методів музейної роботи, впровадження нових інформаційних технологій в діяльність музею, створення товариств сприяння музею.

В процесі проведення соціологічного опитування було виявлено, що найчастіше люди відвідують музей після почутого схвального відгуку від друзів чи знайомих. Вагоме місце займає рекламна кампанія музею чи події – достатньо вагомий аргумент для того, щоб відвідати експозицію. Також присутній відсоток тих хто відвідує музеї, бо цікавиться історією в цілому.

Була створена програма (пакет документів) введення експозиції в систему музейної комунікації, відповідна, як традиційним, так і сучасним нормам музейної роботи, завдяки історіографічному огляду і аналізу джерел присвячених вивченню проблематики музейних комунікацій.

Крім цього, було детально вивчено інструменти музейної комунікації, за допомогою яких відбувається передача інформації – це канали і форми СМК: засоби масової інформації, радіо, телебачення, газети, журнали, інтернет-видання, які допомагають зацікавити громадян до відвідин музеїв. Встановлено, що важливе значення у музейній комунікації, відводиться видавничій діяльності музейного закладу. Підготовка наукових праць і збірників, довідників та путівників, описів колекцій сприяють поширенню відомостей про збірки музею, його діяльність, поглибленню діалогу між музеєм і відвідувачем. Бурхливий розвиток інформаційних технологій не залишив музей осторонь, прогресивним розвитком в сфері комунікації музею стало використання голограм, фотопластин та 3D-зображень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

ДЖЕРЕЛА

1. Багрянний І. П. Чому я не хотів повертатися до СРСР?: Накладом Комітету Українців Канади Вінніпег, Манітоба, 1946. 30 с.
2. Власть и диссиденты (из документов КГБ и ЦК КПСС). – М.: Московская Хельсинская группа. 2006. – 282 с.
3. Гавронська Т. В. Дисидентські рухи як спроба реалізації свободи слова і дії особистості. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18: Економіка і право. 2013. Вип. 22. С. 176-183.
4. Дисидентські (опозиційні) рухи 1960–1980-х років в Україні — складова дисидентських рухів 1960-1980-х. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Дисидентський_рух_в_Україні
5. Дисидентський рух в Україні. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Дисидентський_рух_в_Україні
6. Дисидентський рух: течії, форми та методи боротьби (середина 1960-х— середина 1980-х рр.). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://geomap.com.ua/uk-uh11/1081.html>
7. Дисидентський рух: течії, форми та методи боротьби. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/disidentskij-ruh-tecii-formi-ta-metodi-borotbi-seredina-1960-h-seredina-1980-h-rr-82334.html>
8. Дисидентський рух. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/disidentskij-ruh-11601.html>
9. Документальний фільми "Василь Стус" 2014 (реж. Леся Горова)
10. "Дисиденти" (реж. М. Яновський, 2016)
11. "Хроніки дисидентського руху в СРСР" (реж. В. Гладкий, 2009)
12. Доля катів. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://novayagazeta.ru/articles/2018/11/17/78612-sudba-palachey>
13. Закон України «Про музеї та музейну справу» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1709-17>

14. На захисті прав людини: Українська Гельсінська група: історична довідка. Черкаси.: "РОМЦ БКР", 2016. 12 с.
15. Обертас О. Український літературний самвидав 1960-х років / О. Обертас // Молода нація. – 2001. – №2. – С.103-111.
16. Свобода Івана Світличного. До 90-річчя з дня народження. Олена Лодзинська, Наталія Єсипенко, Богдан Горинь.-Харків: ТОВ «Видавництво «Права людини», 2019.-184с.
17. Була б людина, а діагноз знайдеться. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://bessmertnybarak.ru/article/karatelnaya_psikhiatriya/

ЛІТЕРАТУРА

18. Бажан О. Г., Данилюк Ю.З. Опозиція в Україні: Друга половина 50-х–80ті рр. ХХст. К.: Ін-т історії України НАН України, Рідний край, 2000. 616 с.
19. Зайцев Ю. Державницькі ідеї українських дисидентів. Українська Державність. : історія і сучасність / Ю. Зайцев. – К., 1993. – С. 313-314.
20. Зінкевич. О. Рух опору в Україні 1960-1990. енциклопедичний довідник / О. Зінкевич. – К.: СМОЛОСКИП, 2012. – 896 с.
21. Іван Багряний. Тигролови. К.: Прометей. 1944 р. 480 с.
22. Іван Світличний Тюрма. Мюнхен. 1977 р.
23. Камерон Д.Ф. Музей – храм или форум? / Д.Ф. Камерон // Музейное дело: музей-культура-общество: Сб. науч. трудов. – М., 1992. С. 259-275.
24. Макдональд Дж. Музей будущего в «глобальной деревне» / Дж. Макдональд // Museum- 1987.-№ 155. С. 87-93.
25. Маньковська Р. Сучасні музейні комунікації та перспективи їх розвитку. Вип.3.- К.,2013.С. 75-84.
26. Маньковська Р.В. Музеї України в інформаційному просторі: досвід та перспективи. // Історія України. Маловідомі імена, події, факти. Вип. 11. – К., 2000. – С. 214 – 221.
27. Мезенцева Г. Г. Музеєзнавство (на матеріалах музеїв Української РСР). — Київ. – 1980.

28. Михайловская А.И. Музейная экспозиция (Организация и техника) /Под редакцией Ф.Н. Петрова и К.Г. Матвеева,- М.: 1984. - 132 с.
29. Нікішин Н.А. «Мова музею» як універсальна моделююча система музейної діяльності // Музеєзнавство. Проблеми музейної комунікації в музейній діяльності. - М., 1988. – с. 56-58.
30. Нікішин Н.А. Музей і нові технології. - М., 1999. - 216 с.
31. Сосновський М. Рух опору в Україні. / Сосновський М. Сосновський // Альманах УНС. – ДЖ. Ситі, США, 1975. - С. 47-61.
32. Стронг Р. Музеї та музейна комунікація // Museum. – 1983. – № 138 (№ 2). – С. 41-47.1
33. Вайдахер Ф. Загальна музеологія: Посібник. – Львів. – 2005.
34. Волькович А.Ю. Модель музейної комунікації в концепції зарубіжних музеєзнавців. // Музей в сучасній культурі. - СПб, 1997.

ДОДАТКИ

Додаток 1. ТЕМАТИКО-ЕКСПОЗИЦІЙНИЙ ПЛАН «ФЕНОМЕН ДИСИДЕНСТВА ЯК УНІКАЛЬНОГО ЯВИЩА В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ РСР ТА ЙОГО ВПЛИВ НА КУЛЬТУРНІ ПРОЦЕСИ

№	Найменування розділів, тем, підтем	Перелік експозиційних матеріалів	Розмір	Характер матеріалів, місце збереження (посилання)	Примітка
1	Розділ 1. Передумови виникнення опору політичному режиму в Україні. Витоки дисидентського руху.	Текст. Система управління державою, що склалася у часи правління Сталіна несла в собі тоталітаризм. Після смерті вождя, у результаті перемоги у політичній боротьбі Головним секретарем став Микита Хрущов. Становище в країні вкрай тяжке.			Банер
2	Тема 1. Політична та економічна ситуація в країні у повоєнні роки.	Текст. Повне ігнорування розвитку легкої промисловості та сільського господарства призвели до зубожіння населення.			Банер
3		Картина. «Портрет Сталіна». А. М. Герасимов, 1944р.	100x80	Холст: масло	Знаходиться на стіні, у червоній рамці по центру.
4		Фото «Повоєнний голод в Україні»	30x40	Папір, друк	У чорній рамці зправа від портрету.
5		Фото «Промисловість Радянської України 40-50ті роки»	30x40	Папір, друк.	У чорній рамці зліва від портрету.
6		Текст «Неважно, як проголосували, — важно, як подрали Текст «Социал демократия есть объективно умеренное крыло фашизма» Текст «Обо мне говорят, что я		Червона фарба	Прописано на стіні під портретом Сталіна

		чудовище, а я, видите, шучу по цьому поводу. Значит, я не так и ужасен» Текст «... на ласке далеко не уедешь...» Текст «Смерть одного человека — трагедія, смерть мільйонів — статистика»			
7		Речовий експонат. Трубка Сталіна.		Дерево, різьба	Скляна вітрина
8		Речовий експонат. Пістолет Сталіна.	230 мм	Сталь	Скляна вітрина. Гравіровка «Наркому оборони СРСР тов. Сталіну от автора. 1942 г.»
9		Речовий експонат. Кліше з підписом Сталіна.	5 см	Дерево	Скляна вітрина
10	Тема 2. Стан культури та науки.	Текст. Лібералізація сприяла поширенню низки україномовних видань та збереженню української мови, розширенню сфери її вживання. Радянські вчені активно розвивались в царині фізики та хімії.			Банер
11		Речовий експонат. Буквар. 1861 р.	10x15	Папір, картон	Під склом
12		Речовий експонат. Газета «Радянська Україна» 31 грудня 1967р.	30x20 см	Папір	Під склом
13		Речовий експонат. Диплом ПТУ 1963 р.	10x15	Папір.	Під склом.
14		Фото. Запуск Гагаріна у космос 1961 р.	40x40	Папір, друк	На банері. зправа
15		Фото. Будівництво «хрущовки»	40x40	Папір, друк.	На банері зліва
16		Речовий експонат. Креслення інженерів та конструкторів.	10x15	Папір.	Під склом
17		Фото «Запуск синхофазатрона»	40x40	Папір, друк	Знизу на банері
18	Розділ 2. Специфіка та особливості дисидентського руху.	Текст. Дисидентство - це суспільно-політичний опозиційний рух в СРСР та Україні, який боровся виключно мирними методами проти національного, політичного гніту. Від радянського дисидентства українське відрізняється тим,			Банер

		що окрім правозахисних та релігійних питань піднімалися ще й національні.			
19	Тема 3. Географія руху дисидентів, Основні течії, класифікація, форми руху та методи боротьби.	Текст. Першою опозиційною організацією в УРСР можна назвати Українську робітничо-селянську спілку. Найбільшу кількість незгодних давали Київ та Львів. національно-культурницьке, правозахисне та релігійне дисидентство.			Відтворення кабінету дисидента. Окрема кімната повністю стилізована під робоче місце.
20		Речовий експонат. Стіл	200x150x50	Масив горіху	Посередині кімнати. Письмовий стіл з кабінетного гарнітуру. Зелене сукно.
21		Речовий експонат. Диван	140x200см	Обивка гобелен, дерево	В кутку під стіною.
22		Речовий експонат. Тумба-сервант.	140x120 см	Дуб масив.	Під стіною
23		Речовий експонат. Килим	1.5x2м	Шерсть	На підлозі
24		Речовий експонат. Шафа	177x104x40	Дуб масив, різьблення, декорована гарнітура.	В кутку кімнати. Німеччина.
25		Речовий експонат. Стілець		Дерево, різьблення.	Біля столу
26		Речовий експонат. Торшер	1,5 м.	Метал, шовк.	Біля крісла. Німеччина.
27		Речовий експонат. Радіола «Дайна» 1958 р.	487x330x357мм	Корпус дерево	На серванті.
28		Речовий експонат. Друкарська машинка «Olumpra» 1931р.	5 кг 32.5x29.5x12 см	Метал	На столі в купі паперів.

29		Комплекс. Реконструкція зовнішнього вигляду дисидента.			Всі речі розташовані на манекені. Манекен стоїть біля столу.
30		Речовий експонат. Брюки.		Хльон	
31		Речовий експонат. Сорочка		Хлопок	З елементами національної вишивки
32		Речовий експонат. Пояс		Шкіра	
33		Речовий експонат. Пальто.		Кашемир.	На спинці стільця.
34	Тема 4. Провідні літератори та їх внесок у поширення й розвиток руху культурного опору.	Текст. Завдяки політичній реабілітації у радянських читачів з'явилася можливість відкрити для себе творчість А. А. Ахматової, М. І. Цветаєвої, С. А. Єсеніна, О. Е. Мандельштама та багатьох інших поетів, заборонених у 1930-ті рр.			Банер
35		Комплекс фото «Шістдесятники» (36-41)	30x40	Папір, друк	Під портретами і підписами із зазначенням строку ув'язнення
36		Фото Іван Світличний.			
37		Фото Іван Драч			
38		Фото Микола Вінграновський			

39		Фото Володимир Дрозд			
40		Фото Григор Тютюник			
41		Фото Володимир Олійник			
42	Тема 5. Шістдесятництво як окрема течія супротиву інтелігенції.	Текст. Шістдесятники - це назва покоління української інтелігенції, найповніше творче проявило себе вна початку та середині 1960-х, звідки й назва. Організували активну культурницьку діяльність: влаштовували неформальні літературні читання та зустрічі, художні виставки, вечори пам'яті репресованих митців, складали петиції на захист української культури.			Банер
43		Текст. «Людам не те що позакладало вуха – людам позакладало душі.» Ліна Костенко			Вірші розміщені на аркушах паперу, прикріплені до стіни
44		Текст. «Людам не те що позакладало вуха – людам позакладало душі.» Ліна Костенко			
45		Текст. «А ви думали, що Україна так просто. Україна — це супер. Україна — це ексклюзив. По ній пройшли всі катки історії. На ній відпрацьовані всі види випробувань. Вона загартована найвищим гартом. В умовах сучасного світу їй немає ціни.» Ліна Костенко			
46		Текст. «Люди не знають, кого вибирати, бо не можна ж вибрати когось з нікого.» Ліна Костенко			

47		Текст. «Ми унікальна нація. У нас хліборобів морили голодом. Режисери ставили спектаклі у концтаборах. Поетів закопували у вічну мерзлоту. У кого ще є атомний саркофаг? А у нас є.» Ліна Костенко			
48		Текст. «Терпи, терпи — терпець тебе шліфує.» Василь Стус			
49		Текст. «Народ ще тільки осмислює конституційні простори своєї свободи, а уряд уже стріляє.» Василь Стус			
50		Текст. «Вірші – дуби. Є іграшки – вірші. Є рани. Є повелителі і раби. І вірші є – каторжани. Крізь мури в'язниць, по тернах лихоліть – ідуть, ідуть по етапу століть...» Ліна Костенко			
51		Текст. «Вірші не потрібні нікому, саме тому вони – найголовніше.» Іван Драч			
52		Текст. «Національна безтактність дуже часто виростає на добре угноєному ґрунті великодержавного російського шовінізму.» Іван Драч			
53		Текст. «Дивовижний народ українці! Найбільші його вороги сконали своєю смертю» Іван Драч			
54		Текст. «Нам стали говорити друзя, что им бывать у нас нельзя. Что ж, не тошней, чем пить сивуху, прощаться с братьями по духу, что валят прямо и тайком на времена и на райком, окончат шуткой неудачной и вниз по лестнице чердачной.			

		А мы с тобой глядим им вслед и на площадке тушим свет.» Борис Чичибабин			
55		Текст. «Гранітніobelіски, як медузи, Повзли, повзли і вибилися з сил — На цвинтарі розстріляних ілюзій Уже немає місця для могил. Мільярди вір зариті у чорнозем, Мільярди щастя розвіяні у прах. Душа горить. Палає лютий розум. І ненависть регоче на вітрах. Коли б усі одурені прозріли, Коли б усі убиті ожили, То небо, від прокльонів посіріле, Напевно б, репнуло від сорому й хули. Тремтїть, убивці! Думаєте, лакузи! Життя не наліза на ваш копил. Ви чуєте? На цвинтарі ілюзій Уже немає місця для могил! Уже народ — одна суцільна рана, Уже від крові хижіє земля, І кожного катюгу і тирана Уже чекає зсукана петля. Розтерзані, зацьковані, убиті Підводяться і йдуть чинити суд, І їх прокльони, злі й несамовиті, Впадуть на душі плісняві і ситі, І загойдають дерева на вітті Апостолів злочинства і облуд!» Василь Симоненко			
56	Розділ 3. Основні тенденції дисидентської комунікації.	Посилення зв'язків українських правозахисників з Європейськими країнами, діяльність Української Гельсинської групи змусили партію чинити свої злочини більш приховано. Микита Хрущов, який заявив на увесь світ про повалення диктатури, курс СРСР на укріплення зв'язків з Європою, лібералізацію та			Банер

		демократизацію теж посприяв підпільній роботі радянській кримінально-виконавчій системі.			
57	Тема 6. Гельсинська група та зв'язки за кордоном.	Текст. Заключний акт <u>Наради з безпеки і співробітництва в Європі</u> . Він закріпив політичні і територіальні підсумки Другої світової війни та встановив принципи взаємовідносин між державами-учасниками. Спираючись на це, у СРСР активізувалися правозахисні, національні та релігійні дисидентський рухи.			Банер
58		Фото. «Гельсинська група»	10x15	Фотодрук	На банері
59		Речовий експонат. Гельсинська декларація.	10x15	Папір.	На банері
60	Тема 7. Влада та інакомислення. Кримінально-виконавча система.				Банер
61		Речовий експонат. Протокол ув'язнення.	10x15	Папір	Під склом.
62		Фото. Психлікарня в Харкові.	40x40	Фотодрук	На банері
63		Фото. Ніна Строката у в'язниці.	40x40	Фотодрук	На банері
64		Речовий експонат. Батіг.			Під склом.
65	Тема 8. Періодичний друк як засіб дискредитації партії.	Текст. Періодичний друк допомагав дисидентам поширити інформацію серед народу, привернути увагу суспільства до гострих проблем. Самвидав активно розповсюджував інформацію, піднімав національний дух та консолідував націю задля битви за свободу.			
66		Речовий газета "Більшовик"	210x29 7 мм	Папір	На банері
67		Речовий експонат. Журнал «Червоний шлях»	210x29 7 мм	Папір	На банері
68		Речовий експонат. Журнал «Україна»	210x29 7 мм	Папір	На банері

69		Фото. Вапліте.	40x40	фотодрук	На банері
70	Тема 9. Зміни в культурі	Текст. Різкі зміни саме завдяки опозиціонерам в кіно та музиці. Зміна орієнтирів та початок плідної праці з закордонними колегами позитивно вплинули на подальший розвиток культури. Тема соцреалізму була вичерпана та продовжувала існувати лише за рахунок ідеологічної пропаганди.			Банер
71		Фото. Прем'єра фільму «Тіні забутих предків».	40x50см		На банері.
72		Картина «Хліб», Т. Н. Яблонська, 1949 р.	167x298 см	Полотно, олія	На стіні у червоній рамці.
73		Картина «Мапа України», Алла Горська 1961 р.	29x40	Папір, гуаш, аплікація, акварель	На стіні у червоній рамці.
74		Картина «Козак Мамай», Алла Горська 1963 р.	62x59,5	Папір, гуаш	На стіні у червоній рамці.
75		Картина. В. І. Зарецький. «Шахтарі. Зміна». 1955р.	42 × 223	Полотно, олія	На стіні у червоній рамці.
76		Картина. «Висока нагорода» Т.М. Голембієвська. 1962 р.	194x325 см	Полотно, олія	На стіні у червоній рамці.
77		Картина. М.М. Чепик «Висотники» 1960 р.	207x314 см	Полотно, олія	На стіні у червоній рамці.
78		Плакат «КПСС» з дисидентських демонстрацій	110x50 см	Папір, гуаш, копія	Розміщується на стіні
79		Плакат «Ми проти репресивного апарату» з дисидентських демонстрацій	70x50 см	Папір, гуаш, копія	Розміщується на стіні
80		Плакат «За вашу и нашу свободу» з дисидентських демонстрацій	150x40 см	Папір, гуаш копія	Розміщується на стіні
81		Плакат «національну політику в життя» з дисидентських демонстрацій	70x50 см	Папір, гуаш копія	Розміщується на стіні
82		Текст. У більшості населення слово "магнітздат" мимоволі викликає в пам'яті саме катушки або плівки з музикою, записами або заборонених, або заборонених, або підпільних			Автосупровід пісні бардів

		концертів різних груп і виконавців найрізноманітніших жанрів.			
83		Речовий експонат. Комета МГ-201М — катушковий магнітофон 1960-х років.	40x35x22 см	Пластмаса, мідь	Знаходиться в середині кімнати на червоному п'єдесталі

Додаток 2. ІСТОРИЧНА ДОВІДКА

Система управління державою, що склалася у часи правління Сталіна несла в собі тоталітаризм, однопартійність та зосереджувала усю владу в одних руках генерального секретаря Комуністичної партії Радянського Союзу. Повалення диктатури, хоча й частково, стало можливим лише після смерті Йосифа Віссаріоновича 5 березня 1953 року. На той час СРСР перебував у стані глибокого занепаду та кризи.

Постійні репресії, система ГУЛАГів та повна цензура створили культ особистості в країні. Незважаючи на це, у Йосифа Віссаріоновича серед усіх верства населення були мільйони прихильників, завдяки активній пропаганді та «залізній завісі». Після смерті Сталіна в країні почалася жорстока боротьба за владу. Розгублена номенклатура розуміла необхідність послаблення режиму та його лібералізації. Проте, це не означало б повну відмову від системи. Підтримувати лад в країні було можливо лише колективними методами. Курс на лібералізацію політики отримав назву десталінізація.[18].

У своїй ідеї хоча й мала принципи розширення соціальної бази, по суті внесла більшу кризу у суспільство. Це дало поштовх для формування цілої течії “незгідних”. У часи післявоєнної відбудови політико-економічна ситуація в країні була вкрай негативна, а смерть Сталіна внесла ще більше хаосу. Навіть реформи «відлиги» не виправили ситуацію, а лише посилили ефект сталінських репресій. До того ж не усіма були позитивно прийняті нововведення Микити Хрущова, що більше ускладнювало процес нормалізації.

У повоєнні роки в Радянському Союзі наука зробила величезний крок у своєму розвитку. Першочергові її задачі були спрямовані на задоволення та підтримку прискореної індустріалізації та ведення «холодної війни». Водночас проводилися і соціальні реформи. У цей час Радянський Союз входить в епоху науково-технічної революції, радянські вчені та їхні розробки займають провідні позиції в світі.

Дисидентство - це суспільно-політичний опозиційний рух в СРСР та Україні, який боровся виключно мирними методами проти національного, політичного гніту. Дослідник О. Бажан (у своїй роботі " Дослідження проблем дисидентського руху в Україні в сучасній зарубіжній та вітчизняній історіографії») пише: «Під «дисидентством» слід розуміти сукупність філософських, економічних, політичних, релігійних та культурних течій, які повністю або частково протистоять офіційним доктринам в усіх сферах матеріального та духовного життя суспільства [18, с. 177]. У процесі свого подальшого розвитку дисидентство, виходячи з конкретних умов, дедалі активніше впливало на суспільну свідомість, поширювалося на різні соціальні верстви, служило основою формування опозиційних рухів. Виходячи з цього, «дисидентом» можна вважати особу, чий погляд, переконання і дії повністю або частково розходяться з догматами панівної ідеології, реальною практикою правлячого режиму» [15].

Українське дисидентство є складним явищем, яке можна охарактеризувати як національно-визвольний рух. Воно перетинало різні історичні періоди і мало свої коріння ще з часів Другої світової війни, зокрема в проявах масових збройних виступів селян проти колективізації.

Дисидентами ставали люди з різними поглядами та життєвими позиціями, але вони об'єднувалися своєю боротьбою проти тоталітаризму. У них кожного були власні, зазвичай особисті, причини стати противниками тоталітарного режиму. Ці причини включали єврейське питання, політику атеїзму, утиски української культури, мови та демократичних свобод.

Українські дисиденти виступали за права та свободи людини, за збереження національної самобутності та культурної спадщини. Вони відстоювали ідеї громадянського суспільства, демократії та правової держави. Їхній внесок у формування сучасної української ідентичності та боротьбу за незалежність був значний.

Цей широкий спектр причин і мотивів дисидентів свідчить про глибокі проблеми тоталітарного режиму, які стосувалися як національних, так і особистих свобод людини. Дійсно, дисидентство в радянському українському суспільстві мало широке й різноманітне проявлення. Важко класифікувати його за одним конкретним чинником, оскільки цей рух набув стихійного характеру, а самі дисиденти виступали універсальними борцями, не обмежуючи свою увагу лише однією проблемою, але намагалися широким спектром дій впливати на різні аспекти суспільства.

В контексті тимчасових активних соціальних змін та послаблення цензури розвивалася культура, і література відіграла важливу роль у цьому процесі. Літературні твори несли нові ідеї та активно критикували соціальний лад та політичне життя. Відомі письменники, поети та інтелектуали ставали голосами опозиції, висловлюючи свої думки й погляди на проблеми суспільства через свої твори.

Література стала одним із засобів вираження думок та протесту проти режиму, а також засобом формування свідомості й ідентичності українського народу. Це був механізм поширення ідей свободи, громадянського права й людської гідності. Літературна діяльність стала важливою складовою дисидентського руху, що сприяла формуванню свідомості та мобілізації громадян у боротьбі за свої права та свободи.

Цей розвиток культури, особливо літератури, в контексті дисидентства створював атмосферу критичного мислення та висловлювання ідей протесту проти режиму. Значними творами періоду "відлиги" крім відомої повісті І. Е. Еренбурга, що дала назву всій епохи, стали романи Ст. Д. Дудинцева, Д. А. Гранина. Публікації цих авторів викликали бурхливі дискусії широкої читацької

аудиторії.[20]. Масовий інтерес, особливо в молодіжному середовищі, викликала поезія. Завдяки політичній реабілітації у радянських читачів з'явилася можливість відкрити для себе творчість А. А. Ахматової, М. І. Цвєтаєвої, С. А. Єсеніна, О. Е. Мандельштама та багатьох інших поетів, заборонених у 1930-ті рр. [12]. Люди з активною життєвою позицією в своїх творах зачіпали гострі проблеми, що не можна було обговорювати відкрито. Так поступово формується дисидентський рух.. В умовах суворих реалій частина української інтелігенції формує рух супротиву режиму. Це, звісно, не влаштовувало радянську верхівку.

Згаданий вище процес Данієля і Сінявського поклав початок опору письменників. Оскільки в СРСР їх художні твори не друкувалися, Андрій Донатович та Юлій Маркович переправляли їх на Захід, де ці твори публікувалися під псевдонімами Абрам Терц (Сінявський) і Микола Аржак (Данієль). Проте письменники були арештовані і віддані під суд, одразу як встановили авторство. Чоловіків звинуватили в написанні та передачі для друкування за кордоном творів, «що ганьблять радянський державний і суспільний лад». Данієль був засуджений на 5 років застаттю 70 КК РРФСР «антирадянська агітація і пропаганда», Сінявський в свою чергу-до 7 років позбавлення волі у виправно-трудої колонії суворого режиму за тою ж.

Багато письменників ,звичайно, вважали процес Данієля і Сінявського протизаконним і активно проводили акції протесту. 5 грудня 1965, в День радянської конституції на Пушкінській площі відбувся Мітинг гласності на підтримку засуджених. В число учасників входили Олександр Єсенін-Вольпін, Валерій Нікольський, Юрій Титов, Юрій Галансков, Володимир Буковський. Мітингувальники вимагали звільнити Данієля і Сінявського, а також «поважати власну Конституцію». Прямо з площі на допит були відвезені Єсенін-Вольпін, Галансков, А. Шухт та інші. Допит тривав дві години, згодом учасники були відпущені. [31].

1965 року Іван Дзюба надіслав лист першому секретарю ЦК КПУ Шелеста та на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР Щербицького з протестом проти арештів.

Пізніше була додана робота “Інтернаціоналізм чи русифікація?” Проте безрезультативно. Збірка Чорновола “Лихо з розуму” 1967 року також зумовлена цими подіями.

Та це був лише перший гучний політичний процес. Розпочалася масштабна кампанія цькування Сахарова, а невдовзі після опублікування “Архіпелаг ГУЛАГ” і Солженіцина. Репресій зазнали такі відомі українські митці як Борис Антоненко-Давидович, Василь Стус, Вячеслав Чорновіл, Оксана Мешко. Іван Світличний-один із лідерів українського руху опору. Разом із своєю дружиною Леонідою Іван збирав навколо себе однодумців, допомагав молодим письменникам. У 1962-1963 рр. став одним із засновників та безперечних лідерів Клубу творчої молоді в Києві.

До команди Світличного приєдналися Алла Горська, Лесь Танюк, Іван Дзюба, Євген Сверстюк, Веніамін Кушнір. Окрім зустрічей у клубі в Жовтневому палаці, інтелігенція збиралась на квартирах, де обговорювалися питання розвитку української національної культури та її упослідженість в лещатах комуністичної ідеології тотальної русифікації. Члени клубу першими підняли питання про масові розстріли, захищали мову в усіх сферах її вжитку. В квартирі родини Світличних відбувалися літературні читання. За поширення самвидаву та антирадянську агітацію його і було зарештовано. В неволі письменник сильно підірвав здоров'я та, незважаючи на це, для сучасників залишався «ланцюгом, який зв'язував покоління» [16]. Трагічну долю дисидента описано у багатьох наукових та літературних працях. З нагоди 90-річчя з дня народження письменника було випущено спеціальне видання.

Українські дисиденти залишили по собі величезний і досі належним чином не опрацьований масив публіцистичних текстів, літературних творів, мемуарів, перекладів, есеїв, документів (не кажучи вже про кіно, музику, твори прикладного мистецтва). Книжка «Дисиденти: антологія текстів» зібрала найважливіше з цієї спадщини в розділи «Поезія», «Публічні виступи й заяви», «Самвидавівська есеїстика», «Судові процеси (останнє слово на судових процесах)», «Свідчення»,

«Психіатричні і тюремні лікарні», «Інтерв'ю», «Тамвидавівська есеїстика», «Переосмислення» [11].

Березень 1933 року вважається датою початку винищення українських літераторів. Харків став центром консолідації письменників. Був побудований будинок “Слово”, де проживали митці, що дуже відрізнялося від рівня життя звичайних громадян. У цей час особлива увага приділяється Миколі Хвильовому, від прізвища якого і пішло поняття “хвильовізм”. Теми, що не входили у рамки “правильної” радянської літератури, соціалістичного реалізму, повне ігнорування цензури - основні його характеристики. Гаслом течії став заклик - “Досить дивитися на Москву!” Такі настрої швидко придушувалися державою, яка усіма силами відмежовувалась від Європи, ставлячи “залізну завісу” між державами, знову посилюючи цензуру.[3]. Для контролю діяльності письменників було створено творчі союзи, проводиться повна уніфікація літератури. На цій основі формується ВАПЛІТЕ- вільна академія пролетарських літераторів, яка об'єднувала однодумців із “Плуга” та “Гарту” Ключові постаті: Микола Хвильовий, Михайло Яловий, Аркадій Любченко, Олесь Досвітній, Микола Куліш, Майк Йогансен, Григорій Епик, Павло Тичина, Іван Сенченко, Олекса Слісаренко, Петро Панч, Микола Бажан, Юрій Яновський, Володимир Сосюра, Юрій Смолич, Іван Дніпровський, Олександр Копиленко, Петро Шатун та інші. Академію було розпущено і піддано жорстокій критиці. Внаслідок чого Хвильовий покінчив життя самогубством[19].

Збірник найкращих віршів та прози українських поетів, які постраждали від репресій було укладено та випущено в 1959 році Юрієм Лавриненком. Назва збірки “Розстріляне відродження” дала назву і всьому поколінню інтелектуальної еліти 20-х - 30-х років, що подарувало високохудожні твори. Радянська влада проводила жорстокі репресії внаслідок чого в 1937 році було засуджено та розстріляно біле сотні українських письменників. Їх твори довго були під заборонаю, та лише після ліквідації культу Сталіна та розпаду всієї системи багатьох було посмертно реабілітовано та визнано.

Таким чином, в Україні активізується опозиційний рух. Він стає помітним чинником суспільно-політичного та культурного життя. Широкої підтримки дисидентство в громадськості не набуло, проте набуло популярності серед інтелігенції. Незважаючи на нечисельність, рух був реальною моральною та ідеологічною загрозою системі. Вчені та митці сформулювали чіткі ідеї та ідеали, яких суворо дотримувалися. За короткий період виділилися лідери, серед яких переважна кількість — літератори. Ціною кар'єри та життя вони пропагували та боролися з титанічним режимом.[4].

Посилення зв'язків українських правозахисників з Європейськими країнами, діяльність Української Гельсинської групи змусили партію чинити свої злочини більш приховано. Микита Хрущов, який заявив на увесь світ про повалення диктатури, курс СРСР на укріплення зв'язків з Європою, лібералізацію та демократизацію теж посприяв підпільній роботі радянській кримінально-виконавчій системі. Існуючі на той час комітети з державної безпеки швидко розправлялися з негодними для партії кадрами, не хештуючи будь якими способами. Вибиваючи признання з підсудного та демонструючи “законність” та справедливість суду, радянський уряд створив навколо себе видимість “відлиги”. На ділі ж репресії просто стали більш прихованими, посилювалися стали більш аморальними. Якщо на початку століття кількість вбитих була нечисельна, адже більшість засуджених відправляли в табори, то з плином часу влада вже не витрачала державні ресурси на утримання злочинців та своїм способом позбавлялась антирадянських кадрів.

До наслідків дисидентського руху необхідно відносити не лише політичні перетворення, але й в основній мірі культурні. Переворот уявлення суспільства про своїх керівників та лідерів був би неможливий без повного розуміння та зв'язку з народом. Говорячи на зрозумілій народу мові-мові мистецтва дисиденти поступово підривали фундамент радянського суспільства. Феномен не збройного повстання а культурного, законного набрав широкої популярності. Протест у

віршах чи офіційних листах перетворився на цілу культурну епоху, мистецьку течію. Тематику творів було змінено, а разом із ним і політичну думку.

Додаток 3. Соціологічне дослідження

Під час розробки програми введення виставки "Мистецтво за ґратами: дисиденти як феномен української культури" у систему музейної комунікації було проведено соціологічне опитування. Це опитування було спрямоване на виявлення постійної групи для співпраці.

На першому етапі реалізації опитування було проведено анкетування серед 30 респондентів. Анкета складається з 1 питань, на які респонденти надавали відповіді у форматі закритих, напівзакритих та відкритих варіантів.

Процес анкетування полягав у поставленні респондентам 15 питань, на які вони мали відповісти, обираючи один із доступних варіантів. Деякі питання мали формат "так/ні" або пропонували вибір із заданих варіантів, щоб забезпечити конкретні відповіді. Інші питання можуть бути сформульовані так, щоб респонденти мали можливість надати більш розгорнуті відповіді або виразити власну думку.

Це анкетування допомогло зібрати і систематизувати дані від 30 респондентів та виявити постійну групу для подальшої співпраці у рамках розробки виставки. Інформація, отримана з анкетування, стала цінним ресурсом для розуміння думок, інтересів та побажань цієї групи людей, що допомогло вдосконалити програму введення виставки та адаптувати її до потреб цільової аудиторії.

1. Ваша стать:
 - o чоловіча (15)
 - o жіноча (15)
2. Ваш вік:
 - o до 18 років (6)

- o 18-24 (11)
 - o 25-34 (7)
 - o 35-50 (6)
 - o від 50 років (1)
3. Ваш рід зайнятості:
- o навчання у школі (6)
 - o студент вищого або середнього навчального закладу (9)
 - o робочий промисловості, фахівець технічного профілю (0)
 - o працівник освіти, культури, охорони здоров'я та 77н.. (2)
 - o працівник торгівлі, сфери обслуговування (11)
 - o непрацюючий пенсіонер (2)
 - o інше: _____
4. Ви часто відвідуєте музеї?
- O раз в місяць (5)
 - o раз у півроку (15)
 - o раз на рік (10)
 - o інше: _____
5. Які ваші цілі?
- O культурне дозвілля (16)
 - o навчання, практика (6)
 - o випадково (2)
 - o познайомити своїх гостей/друзів з музеєм (1)

- за компанію (2)
- туризм (3)
- інше: _____

6. Що Вас відштовхує йти в музеї?

- нудні екскурсії (13)
- старі експонати (6)
- суворі правила (11)
- інше: _____

7. Які виставки вас зацікавлюють?

Історичні

Мистецькі

Природничі

Інше: _____

8. У Вас є свій улюблений музей в місті?

- так
- ні

9. Що Вас би зацікавило з більшої вірогідністю?

- факультативи (3)
- майстер-класи (6)
- дискусійний клуб (3)
- науково-популярні лекції (7)
- інше: _____

10. Що Вас привабило відвідати музей?

О реклама (банери, постери), в тому числі реклама в інтернеті (5)

о віртуальна екскурсія по музею (6)

о вебінари (7)

о СМІ (6)

о групи в соціальних мережах (6)

о інше: _____

11. Чи є щось, що Ви хотіли б змінити в роботі музею?

(Більшість респондентів висловили бажання змінити застарілі постійні експозиції)

12. Чи було б цікаво Вам відвідати музей дисидентів?

О так, цікаво (16)

о ні, але відвідав би (9)

о ні, не цікаво (5)

о інше: _____

13. Чи слідкуєте Ви десь за культурними подіями?

О офіційний сайт музею (5)

о Instagram (9)

о Група Facebook (8)

о Twitter (2)

о поштова розсилка (4)

о афіші новинних порталів (2)

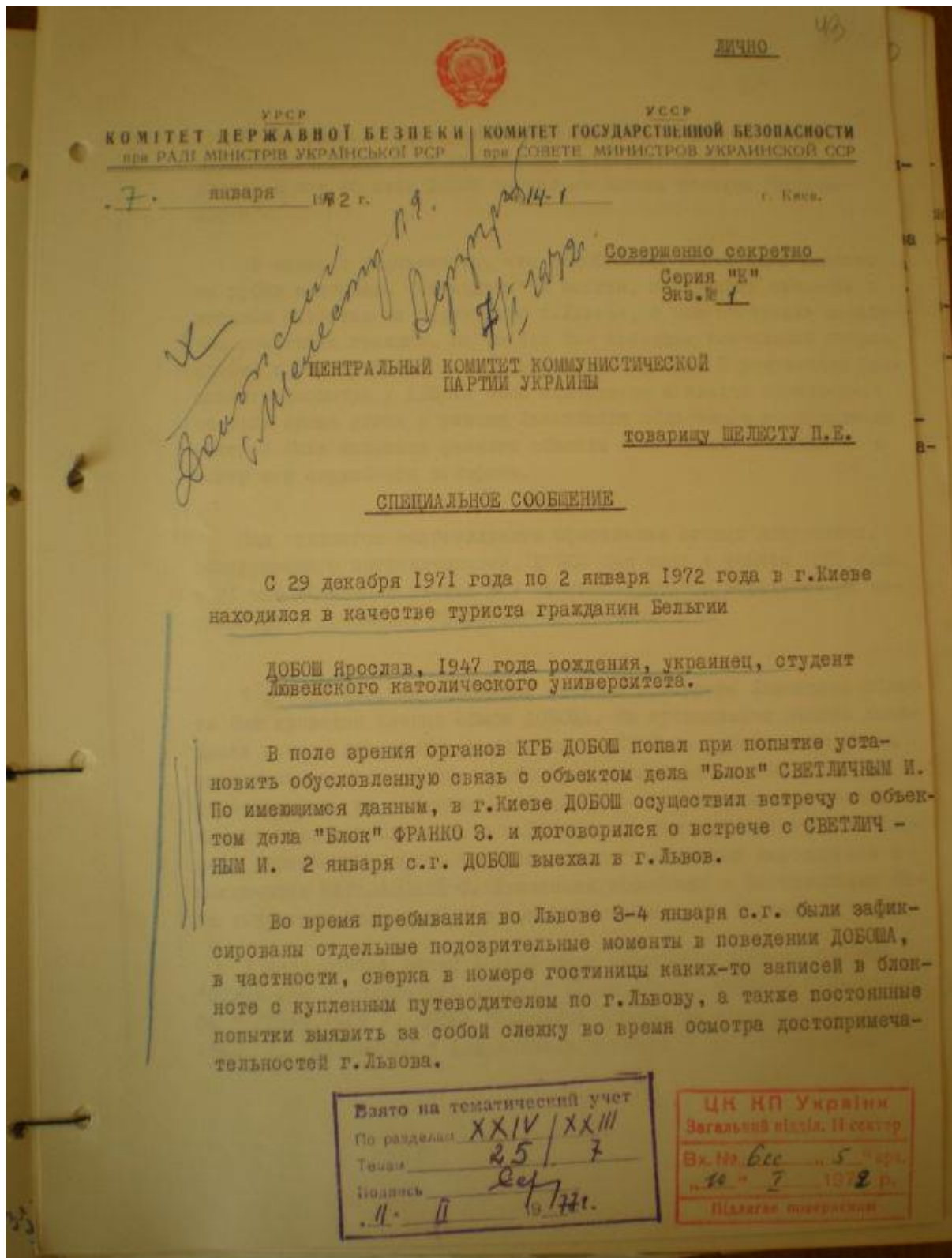
о інше: _____

Таким чином, проаналізувавши відповіді респондентів було виділено групу з 10 респондентів (серед яких 5 жінок і 5 чоловіків віком від 18 до 24 років) які найчастіше відвідують музеї і виявили найбільшу зацікавленість у темі. Саме вони будуть складати фокус-групу якій будуть представлені презентації виставки «Мистецтво за ґратами: дисиденти як феномен української культури»

Додаток 4. Афіша виставки

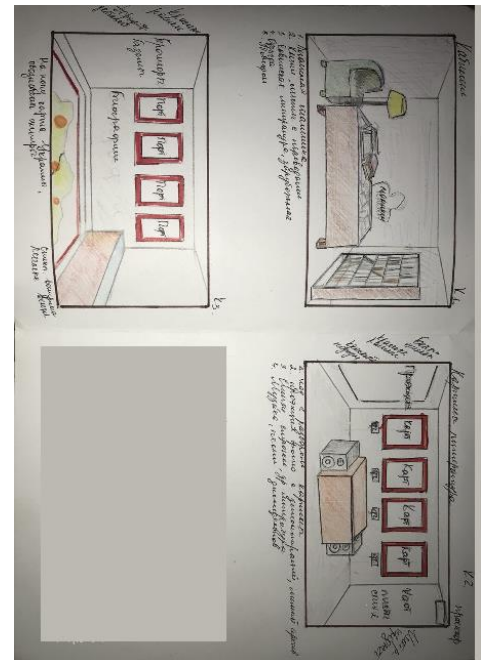
Додаток 5. Спецповідомлення КДБ УРСР першому секретарю ЦК КПУ Петрові Шелесту про стеження і арешт Ярослава Добоша (документ зі справи "Блок")

Додаток 6. Лідери шістдесятників. Зліва направо - Іван Драч, Микола Вінграновський, Григорій Сивокінь, Леоніда Світлична, Михайлина Коцюбинська, Іван Світличний

Додаток 7 . Плани приміщення.

Додаток 8. Шопер.

